

Analysis of the characters in Belgheis Soleimani's novels Based on the anagram theory (based on the novels of the 2000s by Belgheis Soleimani)

Behnaz Afzali Harsini¹ | Fatemeh Koupa ^{2*} | Mostafa Gorji³ |
Narges Mohammadi⁴

1. PhD student of Persian Language and Literature, Payam-e Noor University, Tehran, Iran. Email: katrin_1361@yahoo.com
2. Corresponding Author: Professor of Persian Language and Literature, Payam-e Noor University, Tehran, Iran. Email: f.koupa@yahoo.com
3. Professor of Persian Language and Literature, Payam-e Noor University, Tehran, Iran. Email: gorjim111@yahoo.com
4. Associate Professor of Persian Language and Literature, Payam-e Noor University, Tehran, Iran. Email: badr@pnu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 14/01/2022
Received in revised form:
20/08/2022
Accepted: 21/08/2022

Keywords:

anagram,
Personality,
types,
novel,
Belqis Soleimani.

ABSTRACT

One of the most predominant and main branches of the psychological criticism in the literature of personality is topic of typology and One of these theories is the Enneagram theory which examines 9 different types of work and emotional relationships of humans. Each of these 9 patterns have their own interests, concerns and internal conflicts and are in harmony with a wide range of modern psychological thinking. However, in "Enneagram" instead of dealing with pathological and therapeutic issues, the natural and sublime states of people are described. In the current research, attempt has been made to study the novels of Iranian author "Belqeis Soleimani" by using the descriptive-analytical method and paying attention to the study and adaptation of Enneagram personality types in them. Soleimani is a writer who always chooses his characters from the most common classes, and as a result, one can understand the depths of their soul and mind and enter the realms of psychology with their actions and reactions. In these stories, she is trying to put male and female characters together in such a way that they can build each other, and as a result, we see characters that cover Enneagram types and can be explored in the fields of psychology.

Cite this article: Afzali, B.; Koupa, F.; Gorji, M. & Mohammadi, N. (2024). Analysis of the characters in Belgheis Soleimani's novels Based on the anagram theory (based on the novels of the 2000s by Belgheis Soleimani). *Research in Narrative Literature*, 13(3), 31-64.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: 10.22126/rp.2022.7357.1500

Extended abstract

One of the important branches of psychological criticism in literature is character analysis, where the topic of typology, especially the Enneagram theory, is discussed. This theory examines nine different types of human work and emotional relationships with their own characteristics and internal conflicts. Unlike pathological and therapeutic approaches, the Enneagram focuses on the natural and elevated states of individuals. The current research employs a descriptive-analytical method to explore the novels of the Iranian author Belgheis Soleimani and aims to study and match the personality types of the Enneagram in her works. Soleimani selects her characters from the common people, delving into their inner thoughts and feelings. The male and female characters in her stories are arranged in such a way that they can build each other up and make the Enneagram personality types clearly observable and analyzable in her works. Character analysis through Enneagram is an ancient knowledge that has recently undergone a fundamental transformation, entering the realm of human sciences. The term "Enneagram" combines "ennea," (which means nine), and "gram," (which means a shape or written thing). Therefore, the literal meaning of this combination refers to "nine faces" or "nine models." This framework divides humans into nine groups and analyzes the intellectual, behavioral, emotional, and social dimensions of each group separately. Personality is defined as a set of behavioral patterns and thought processes that determine an individual's adaptation to his environment. Hilgard describes personality as a set of stable traits that predict individual behavior, encompassing thoughts, feelings, self-perception, and habits. The term personality trait refers to a specific aspect of a person's overall character. With that in mind, the current study examines the characters in Soleimani's novels from the 1980s, aiming to analyze them based on the Enneagram theory. Circular diagrams are presented to depict changes in character states under stress and calm conditions. Some characters are entirely representative of specific types, designed to display particular societal aspects, while others require deeper analysis. The selection of Soleimani's novels is due to the variety of personality types and their compatibility with the Enneagram theory. This theory, inspired by an Eastern thought, includes nine diverse personality types, and the physical, verbal, and behavioral presence of characters in the narrative is of great significance.

The Enneagram model includes nine personality types, each with its own interests and inner conflicts, divided into three groups:

1. Body (Instinct): Includes types 1(Reformer), 8 (Leader), and 9 (Peacemaker).
2. Head (Thinking): Includes types 5 (Observer), 6 (Loyalist), and 7 (Enthusiast).
3. Heart (Feeling): Includes types 2 (Helper), 3 (Achiever), and 4(Individualist).

The history of the Enneagram theory can be traced back to prominent figures such as George Ivanovich Gurdjieff and Claudio Naranjo. Naranjo was the first to modernize this theory with the nine personality types. Each personality type has specific strengths and weaknesses. For example, type 1 may become overly harsh due to its reformist tendencies, while type 7 may struggle with challenges due to its focus on pleasure.

The Enneagram theory is recognized as a useful tool for understanding human personality dimensions. It helps us with:

1. Self-awareness: Gaining deeper insight into our personality and inner feelings.
2. Understanding others: Recognizing others' personalities and predicting their behaviors for better relationships.
3. Improving relationships: Creating more meaningful connections through the provision of awareness about the strengths and weaknesses.
4. Adaptation and satisfaction: Leading to greater harmony in life.

The Enneagram personality analysis serves as a valuable tool for self-discovery and improving communication with others. By understanding personality types, individuals can achieve better self-awareness and interpersonal understanding.

This research delves into the application of the Enneagram in the characters of Soleimani's 1980s stories. Soleimani chooses her characters from everyday people and penetrates the deepest layers of their souls and minds. Her choice of Kerman and its cities allows her to portray characters from various social classes that readers can easily be connected to. While not all personality types in her stories align perfectly with the Enneagram, Soleimani addresses all types. As an instance; her female characters represent various types, including 4 (Individualist), 8(Leader), and 2 (Helper), while male characters include types 1 (Reformer) and 2(Helper).

Soleimani aims to depict the psychological complexity of her characters and their societal struggles. Her characterizations are precise and purposeful, with the interactions of secondary characters illuminating the darker facets of the main characters. Thus, Soleimani maintains a deep focus on the psychological dimensions of her characters, designing social challenges that significantly impact their psyche. The main characters clearly embody the Enneagram and face life challenges that reveal their personality traits. Secondary characters typically enter the story to express social critiques and exit after fulfilling their role.

تحلیل شخصیت‌های رمان‌های بلقیس سلیمانی بر پایه نظریه انیاگرام (با تکیه بر رمان‌های دهه ۸۰ بلقیس سلیمانی)

بهناز افضلی هرسینی^۱ | فاطمه کوپا^{۲*} | مصطفی گرجی^۳ | نرگس محمدی بدر^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: katrin_1361@yahoo.com

۲. نویسنده مسئول، استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: f.koupa@yahoo.com

۳. استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: gorjim111@yahoo.com

۴. دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: badr@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۵/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۳۰

واژه‌های کلیدی:

انیاگرام،

شخصیت‌شناسی،

تیپ‌های شخصیتی،

رمان،

بلقیس سلیمانی.

یکی از شاخه‌های مهم و اصلی رویکرد نقد روانشناسی در ادبیات شخصیت‌شناسی است و یکی از موضوعات مطرح در روانشناسی شخصیت، مبحث تیپ‌شناسی است. یکی از این نظریه‌ها نظریه انیاگرام است. «دانش انیاگرام» به بررسی ۹ نوع مختلف ارتباطات کاری و عاطفی انسان‌ها می‌پردازد. هر یک از این ۹ الگو، علائق، نگرانی‌ها و درگیری‌های درونی خاص خود را دارند و با طیف وسیعی از تفکرات روانشناسی نوین هماهنگ هستند؛ اما در انیاگرام به جای پرداختن به مسائل آسیب‌شناختی و درمانی، حالت‌های طبیعی و متعالی افراد شرح داده می‌شود. در این پژوهش با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی رمان‌های نویسنده منتخب ایرانی، بلقیس سلیمانی، بررسی شده، به مطالعه و تطبیق تیپ‌های شخصیتی انیاگرام در رمان‌ها پرداخته شده است. سلیمانی نویسنده‌ای است که همواره شخصیت‌های خود را از عامی‌ترین طبقات انتخاب می‌کند و در نتیجه می‌توان اعماق روح و ذهن آن‌ها را دریافت و با کنش‌ها و واکنش‌های آنان وارد حیطه‌های روان‌شناسی شد. وی در این داستان‌ها در تلاش است تا شخصیت‌های زن و مرد را به گونه‌ای کنار هم مهره‌وار قرار دهد تا بتواند یکدیگر را بسازند و در نتیجه شخصیت‌هایی می‌بینیم که تیپ‌های انیاگرام را پوشش داده، قابل کنکاش در حیطه‌های روان‌شناسی هستند.

استناد: افضلی هرسینی، بهناز؛ کوپا، فاطمه؛ گرجی، مصطفی و محمدی بدر، نرگس (۱۴۰۳). تحلیل شخصیت‌های رمان‌های بلقیس

سلیمانی بر پایه نظریه انیاگرام (با تکیه بر رمان‌های دهه ۸۰ بلقیس سلیمانی). پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۱۳(۳)، ۳۱-۶۴.

حق مؤلف © نویسدگان.

ناشر: دانشگاه رازی

۱. پیشگفتار

شخصیت‌شناسی انیاگرام، دانشی است باستانی که در چند دهه اخیر با دگرگونی و تحولی بنیادین، در قامتی تازه پا به عرصه علوم انسانی گذاشته است. «انیاگرام» متشکل از «انا» در زبان یونانی به معنی عدد نه و «گرام» به معنی شکل یا چیز مکتوب هست؛ بنابراین معنی لغوی «انیاگرام»، «نه وجه یا نه مدل» است. در این الگو انسان‌ها به نه گروه تقسیم می‌شوند و ابعاد فکری، رفتاری، احساسی، اجتماعی هر گروه به‌طور جداگانه بیان می‌شوند.

شخصیت به همه خصلت‌ها و ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که معرف رفتار یک شخص است، از جمله می‌توان این خصلت‌ها را شامل اندیشه، احساسات، ادراک شخص از خود، دیدگاه‌ها، طرز فکر و بسیاری عادات دانست. اصطلاح ویژگی شخصیتی به جنبه خاصی از کل شخصیت آدمی اطلاق می‌شود (فکوهی، ۱۳۸۱: ۲۶۸).

در این پژوهش شخصیت‌های رمان‌های نگاشته شده بلقیس سلیمانی در دهه ۸۰، بر اساس این نظریه روان‌شناسی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

علت عمده انتخاب این رمان‌ها وجود تیپ‌های شخصیتی فرعی و اصلی متفاوت در این رمان‌هاست که می‌تواند با نظریه انیاگرام که از مشرق زمین الهام گرفته شده و نه تیپ متنوع شخصیتی را در خود جای داده است، قابل انطباق و بررسی باشد.

در حوزه نظریه انیاگرام به تفکیک مقالات و پایان‌نامه‌های زیر مشاهده شد؛ اما تا به حال مقاله و یا پایان‌نامه‌ای در زمینه شخصیت‌های رمان‌های مورد بررسی بلقیس سلیمانی طبق نظریه انیاگرام کار نشده است:

۱. رضایی، بیتا؛ گرجی، مصطفی؛ کوپا، فاطمه؛ شریفیان، مهدی. (۱۳۹۶) «تحلیل روان‌شناختی تیپ شخصیتی پادشاه در داستان پادشاه و کنیزک بر مبنای الگوی انیاگرام»، *ادبیات و زبان‌ها: متن پژوهی ادبی*، شماره ۷۱؛

۲. شفیعی، زاهد؛ پورکیانی، مسعود؛ امیری، افلاطون. (۱۳۹۵) «بررسی ارتباط انواع شخصیت‌های انیاگرام با نظریه انگیزش»، *فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی*، شماره ۴؛

۳. حاتمی، سعید؛ برکات، فاطمه. (۱۳۹۵) «تحلیل شخصیت‌های اصلی در ده داستان کوتاه صادق هدایت بر مبنای نظریه مزلو»، *مجله مطالعات ایرانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان*. شماره ۲۹؛

۴. حسینیان، سیمین؛ عظیمی‌پور، پرینا؛ کرمی، ابوالفضل؛ یزدی، سیده منور و کشاورز، قاسم. (۱۳۹۱) «بررسی روان‌سنجی آزمون تیپ‌های شخصیتی نه‌گانه انیاگرام»، فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، شماره ۱۲؛

۵. صرفی، محمدرضا؛ مدبری، محمود؛ علی‌نژاد، ملیحه. (۱۳۹۶) «تحلیل و بررسی انواع موتیف و کارکردهای آن در آثار بلقیس سلیمانی»، مجله ادب و زبان، دوره ۲۰ شماره ۴۱؛

۶. پایان‌نامه؛ استاد راهنما: طایفی، شیرزاد؛ شیخ‌مونس، حوریه؛ مقدسی، آلاء (نویسنده). (۱۳۹۱) «تحلیل شخصیت زن در آثار بلقیس سلیمانی». دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده زبان و ادبیات فارسی؛

۷. پایان‌نامه؛ گرجی، مصطفی؛ کوپا، فاطمه؛ رضایی، بیتا (نویسنده). (۱۳۹۶) «بررسی و تحلیل شخصیت‌های اصلی داستان‌های مثنوی بر اساس الگوی انیاگرام». دانشگاه پیام نور واحد تحصیلات تکمیلی؛

۸. آدلر، آلفرد. (۱۳۷۹). شناخت طبیعت انسان از دیدگاه روان‌شناسی. ترجمه طاهره جواهرساز، تهران: انتشارات رشد؛

۹. پالمر، هلن. (۱۳۹۰). انیاگرام- شخصیت‌شناسی در کار و زندگی. ترجمه احسان الوندی، تهران: انتشارات رسا؛

۱۰. حسینیان، سیمین و دیگران. (۱۳۹۱) «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون تیپ‌های شخصیتی نه‌گانه انیاگرام»، فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، شماره ۱۲، صص ۱۲۵-۱۴۴.

۱-۱- پرسش‌های پژوهش

در مقاله حاضر تلاش شده است به این پرسش‌های اساسی پاسخ داده شود:

۱. با توجه به نظریه (انیاگرام)، تیپ‌های شخصیتی موجود در رمان‌های دهه ۸۰ نویسنده منتخب، تا چه میزانی قابل تطبیق است؟

۲. کدام تیپ‌های شخصیتی (انیاگرام) در رمان‌های مورد بررسی محسوس‌تر بوده، بیشتر به چشم می‌خورد؟

۱-۳- روش پژوهش و چارچوب نظری

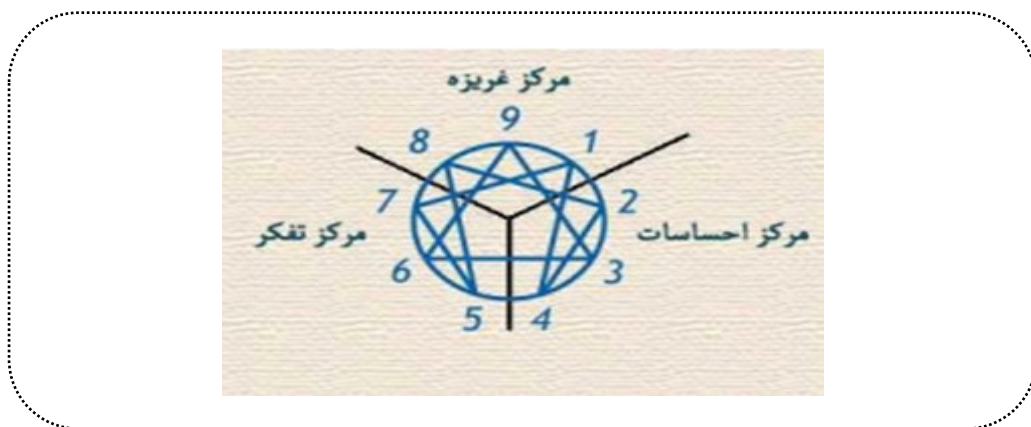
هدف اصلی این تحقیق بررسی یکی از حوزه‌های مهم ادبی یعنی رمان رئال است و البته پی‌بردن به

ذهن خلاق نویسنده در بازآفرینی شخصیت‌های رمان و آشنایی مخاطبین با این جریان. میزان انطباق نظریه نه‌گانه انیاگرام با شخصیت‌های اصلی و فرعی رمان‌های مورد بررسی بلقیس سلیمانی و نیز نحوه خلق شخصیت‌ها توسط نویسنده و بازتاب آن‌ها در رمان‌ها از دیگر اهداف نگارندگان است.

تیپ‌های شخصیتی مدلی است که بدان وسیله می‌توانیم اشخاص واقعی را ارزیابی کنیم. یکی از مدل‌های معروف تیپ‌های شخصیتی مدل انیاگرام است. بر اساس تحقیقات انجام‌شده ۹ تیپ شخصیتی گوناگون که هریک، علائق، نگرانی‌ها و درگیری‌های درونی خاص خود را دارند برای افراد وجود دارد و هر یک از این افراد با توجه به ویژگی‌های شخصیتی خاصی که دارند با عوامل متناسب با شخصیت خود انگیزش پیدا می‌کنند (حسینیان و یزدی، ۱۳۷۷: ۱۲۳). در مطرح کردن، گستردن و کشف زوایای پنهان نظریه روانشناسی انیاگرام افرادی همچون گروه «جویندگان حقیقت» به رهبری جرج ایوانویچ گرجیف (اوایل قرن بیستم) و نیز اسکار ایچازو (۱۹۴۰م) نقش داشته‌اند؛ ولی اولین کسی که این نظریه را با تیپ‌های نه‌گانه شخصیت به شکل امروزی تدوین کرد، روانپزشکی به نام کلودیو نارانجو (۱۹۷۰م) است. نظریه «انیاگرام» نه‌گونه شخصیتی را برای انسان تعریف می‌کند. این وجوه نه‌گانه تیپ‌های شخصیتی و نام فارسی و معادل انگلیسی این تیپ‌ها را می‌توان در جدول زیر مشاهده کرد (پالمر، ۱۳۹۰: ۲۳؛ سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۶).

جدول ۱. تیپ‌های نه‌گانه انیاگرام (حسینیان، ۱۳۹۱: ۱۳۱)

ردیف	تیپ‌ها	نام مشهور	معادل انگلیسی
۱	تیپ یک	اصلاح‌طلب و آرمان‌گرا	Reformer
۲	تیپ دو	مهرطلب و کمک‌گرا	Helper
۳	تیپ سه	موفقیت‌طلب و عمل‌گرا	Achiever
۴	تیپ چهار	هنددوست و فردگرا	Individualist
۵	تیپ پنج	فکور و مشاهده‌گر	Investigato
۶	تیپ شش	محتاط و شک‌گرا	Loyalist
۷	تیپ هفت	خوش‌گذران و لذت‌گرا	Enthusiast
۸	تیپ هشت	حاکم، رئیس و کنترل‌گر	Cahlenger
۹	تیپ نه	صلح‌طلب و میانه‌گرا	Peacemaker

شکل ۱. دسته‌بندی سه‌گانه تیپ‌های انیاگرام (حسینیان، ۱۳۹۱: ۱۳۱).

این نه گونه، خود بر اساس مراکز شعور انسانی (تفکر، غریزه و احساس) به سه گروه سه‌تایی تقسیم می‌شوند و هر تیپ شخصیتی با توجه به نقاط ضعف و قوت خویش در یک گروه قرار می‌گیرند: الف) بدن (Body): مرکز غریزه؛ شامل تیپ‌های ۱ و ۸ و ۹ به ترتیب اصلاح‌گر، رهبر و مسالمت‌جو. ب) مغز (Head): مرکز تفکر؛ شامل تیپ‌های ۵ و ۶ و ۷ به ترتیب فکور، محتاط و لذت‌گرا. ج) دل (Heart): مرکز احساس و شامل تیپ‌های ۲ و ۳ و ۴ به ترتیب یاری‌دهنده، انگیزه‌دهنده و هنرمند. (حسینیان، ۱۳۹۱: ۱۳۱). بر اساس عوامل محیطی و وراثتی، ویژگی‌های یکی از این تیپ‌های نه‌گانه الگوی انیاگرام در هر انسانی تقویت می‌شود و شخصیت اصلی او را شکل می‌دهد؛ اما از تیپ‌های دیگر هم می‌تواند اثر بپذیرد و این اثرپذیری معمولاً از تیپ‌های هم‌جوار است که به آن در اصطلاح بال گفته می‌شود. برای مثال تیپ شخصیتی ۹ می‌تواند از دو تیپ هم‌جوار خود؛ یعنی تیپ ۱ و ۸ نیز تأثیر گرفته باشد که بال‌های او به حساب می‌آیند. هر تیپ شخصیتی علاوه بر این دو بال، دو تیپ مرتبط نیز دارد که به آن تیپ آرامشی و تیپ تنشی می‌گویند. تیپ آرامشی تپیی است که وقتی فرد احساس راحتی و یا حتی خستگی می‌کند، به آن تیپ جابجا می‌شود و تیپ تنشی، تپیی است که وقتی فرد احساس تنش و فشار دارد و در حال آماده‌شدن برای یک حرکتی است، به آن تیپ منتقل می‌شود (دانیلز و پرایس، ۱۳۹۱: ۲۱).

از دیدگاه شناختی، نه تیپ شخصیت، نه پالایه یا به عبارت دیگر الگو و برنامه ادراکی شناختی هستند که تصویر ذهنی بلند مدت از جهان، ادراک جاری از محیط و ثبات احساسی را شکل می‌دهند.

بر اساس این دیدگاه، تیپ‌های شخصیتی انیاگرام کمک می‌کند تا بالقوه به درک بهتر فرایندهای احساس، ادراک، شناخت و تصمیم‌گیری دست یابیم (سپهریان آذر، ۱۳۹۱: ۳۲).

۲- تحلیل شخصیت‌های رمان‌های بلقیس سلیمانی بر اساس نظریه انیاگرام

۲-۱- بلقیس سلیمانی

داستان‌نویس، منتقد ادبی و پژوهشگر معاصر است که در سال ۱۳۴۲ در یکی از روستاهای اطراف کرمان متولد شد و تحصیلات خود را تا مقطع کارشناسی ارشد فلسفه ادامه داد. سال ۱۳۷۷ پس از تولد دخترش، دچار اضطراب و افسردگی و بیماری شد. همان سال در کنار دست‌وپنجه نرم کردن با بیماری، نخستین سطر رمان *بازی آخر بانو* را نوشت که در سال ۱۳۸۴ منتشر شده و برگزیده جایزه ادبی مهرگان و جایزه ادبی اصفهان شد. آثار وی بارها به زبان‌های مختلف ترجمه شده است. وی در حوزه رمان، داستان کوتاه و پژوهش‌های ادبی فعالیت دارد. داستان‌های بلقیس سلیمانی تنوع شخصیت دارند و این نویسنده برای شناساندن شخصیت‌ها از روش‌های شخصیت‌پردازی نوین بهره گرفته است. وی از روش غیرمستقیم؛ از طریق اعمال، رفتار، گفت‌وگو، تیپ ظاهری و کردار (میر صادقی، ۱۳۷۶: ۸۷-۸۹) استفاده می‌کند. دو رمان منتخب *بازی آخر بانو* و *به هادس خوش آمدید* برای این پژوهش انتخاب شده است.

۲-۲- بازی آخر بانو

شخصیت‌های محوری: گل بانو، رهامی، سعید. / شخصیت‌های فرعی: مادر گل بانو، نساء، ملیحه، مادر سعید / زمان وقوع وقایع داستان: از دوره انقلاب تا دهه ۶۰ و ۷۰ / مکان وقوع حوادث: قسمت اول داستان (کودکی و جوانی قهرمان) در روستایی در توابع کرمان، قسمت دوم داستان (بزرگ‌سالی و میان‌سالی قهرمان) تهران / سال انتشار اثر: ۱۳۸۵.

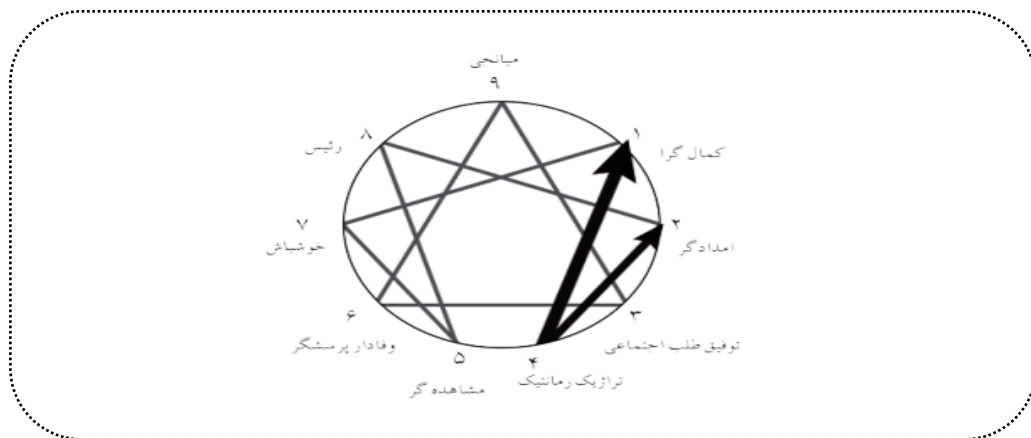
۲-۲-۱- خلاصه داستان

رمان در خصوص زندگی پر فراز و نشیب زنی روستایی و ساده به نام گل بانوست. وی در روستا زندگی ساده و معمولی داشت. او مظهری از قدرت و عشق است. وی هرچند در زندگی شخصی خود، عاشق سعید جوان انقلابی‌منش گریخته به روستا می‌شود؛ اما به‌اجبار با مردی (رهامی) ازدواج می‌کند که تنها در جهت تولید فرزند از وی استفاده می‌کند و پس از به دنیا آمدن فرزندش وی را به زندان انداخته و به‌طور غیابی طلاق می‌دهد. پس از آزادی بانو وارد دانشگاه شده و زنی موفق می‌شود. در این

رمان شخصیت‌های متفاوتی نقش ایفا می‌کنند مثل روشنفکران، کارگزاران سیاسی، دانشجویان علاقه‌مند به ادبیات و زن بی‌پناه. سلیمانی در این رمان معتقد است که انسان در هر شرایطی در زندگی نقش خاصی ایفا می‌کند.

۲-۲-۲- گل بانو: تیپ شماره ۴

بانو شخصیتی است که به‌عمد از سوی نویسنده منفعل نمایش داده می‌شود؛ زیرا نویسنده در تلاش است تا این نکته را نشان دهد که این دختر ساده روستایی همواره از سوی خانواده (مادر و پسرعمو حیدر، رهامی و سعید) مورد بازی قرار گرفته است. نویسنده در تلاش است تا ظلم زنان برضد زنان و ظلم مردان برضد زنان را با حضور بانو ترسیم کند. گل بانو شخصیتی رمانتیک و فردگرا دارد. در نتیجه وی را در تیپ شخصیتی شماره ۴ به تحلیل می‌نشانیم:

شکل ۲. گل بانو، تیپ شماره ۴ حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فروپاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

ویژگی‌های کلی تیپ ۴: هنرمند، دارای شمّ و بصیرت، فردگرا، همواره به فکر خود بودن، افسرده (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۸-۴۹). تیپ شخصیتی شماره ۴ از طرفی در حالات مختلف، به ۱ و ۲ جابه‌جا می‌شود و از طرفی با ۳ و ۵ همسایه (بال) است. ویژگی‌های هر کدام از این تیپ‌ها به‌صورت کلی در نمودار مشخص است. این تیپ در حالت سالم: خودآگاه، درون‌نگر، درگیر خویش‌نمایی، هم نسبت به دیگران و هم نسبت به خود حساس و دارای بصیرت است: مهربان، سنجیده، همدل است. نسبت به خود و دیگران نظر طنزآمیزی دارد و می‌تواند هم جدی و هم شوخ‌طبع و هم آسیب‌پذیر و هم از نظر عاطفی

قوی باشد. در بهترین حالتش بسیار خلاق است و مسائل شخصی و عام هر دو را احتمالاً در قالب یک اثر هنری بیان می‌کند. صاحب الهامات است و خود را احیاء می‌کند و باز می‌سازد. می‌تواند همه تجربیات خود را به یک چیز ارزشمند تبدیل کند (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۱۴۰).

در داستان می‌بینیم که گل بانو در بسیاری از لحظه‌ها در حال همذات‌پنداری و ترسیم تصویرهای هنری است. حتی اگر این تصویرها زنده باشند. برای مثال جایی که گل بانو مجبور است تا با رهامی ازدواج کند، خود را در هیئت اسبی می‌بیند که اهالی چند آبادی برای ازدیاد نسل از او بهره می‌برند. روشن است که وی در این حالت‌ها از احساسات خود باخبر است و آن‌ها را کتمان نمی‌کند. طنز تلخ وی در خصوص خود و جامعه اطرافش را در این شاهد مثال می‌توان جستجو کرد. شاهدهی که نشان می‌دهد هم شوخ‌طبع است و هم قوی، حتی در تشبیهاتش خلاق است و تمامی تجربیات تلخ خود را با این خلاقیت‌ها همراه می‌کند:

«احساس می‌کنم مادیان مشهدی نوروز هستم. هر وقت کسی یک کره اسب می‌خواست، مشهدی نوروز مادیانش را برمی‌داشت می‌برد جوارون تا از تخمه اسب کهر محمدخان، کره‌ای در شکم مادیانش کاشته شود و هر وقت یکی از ایلداتی‌ها قاطر می‌خواست، مشهدی نوروز مادیانش را می‌برد بنگون تا از تخم و ترکه الاغ مشهدی رضا پالانچی، مادیانش قاطر باربری بزیاید» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۹۳).

سنجیدگی رفتار این تیپ شخصیت در داستان هنگامی که در حالت سالم است در تمامی روابط وی ظنین‌انداز است برای نمونه زمانی که رهامی به وی می‌گوید:

«خواهر محمدجانی کلاس برایتان خسته‌کننده است؟» نه نه اصلاً، خیلی هم آموزنده است.»
 «نه یادداشت برمی‌دارید، نه سؤال می‌کنید، نه اظهارنظر...» «امسال دانشگاه‌ها باز می‌شود آقای رهامی.» «خوب باز شود.» «نمی‌خوام شبیه ایجاد کنم.» «شبیه؟» «می‌خوام برم دانشگاه، نمی‌خوام در دسر ایجاد بشه.» خندیدم. تو هم خندیدی؛ اما زیر چادرت. گفتی: «با این همه باید خدمتتون عرض کنم، کتاب انسان موجود ناشناخته نوشته الکسیس کارل است، نه کارل آکس و شعر، «ذره ذره کاندیرین ارض و سماست»، مال مولوی است، نه سعدی و در مورد ماجرای افک با شما مخالفم.» خندیدم. گفتی: «خداحافظ.» من ایستادم و طوفان ذهن و روحم را در هم پیچید» (همان: ۲۰۴-۲۰۳).

در این شواهد کوتاه می‌توان هم کمال‌گرایی گل بانو را مشاهده کرد و هم سنجیدگی رفتار، وی در این بخش هم توفیق‌طلب اجتماعی است و هم دوران مشاهده‌گری خود را طی کرده است. باید

توجه داشت که این تیپ شخصیتی، عاشق کمال‌گرایی است و البته کمال از سوی او تشویق خواهد شد. در داستان نیز می‌بینیم که بانو عکس علی شریعتی را برای خودش برداشت:

«عکس دکتر شریعتی را از روی یک دسته از کتاب‌ها برمی‌دارد. «این نه.» «می‌خواوم چه کارش کنم؟» «مال من.» عکس را جلو چشم‌هایش می‌گیرد و لب‌هایش را به پیشانی دکتر شریعتی می‌چسباند» (همان: ۱۰۱-۱۰۰).

تیپ ۴ در حالت متوسط نسبت به زندگی نگاهی هنری و رمانتیک دارد. از طریق فانتزی و احساسات پرشور و تخیل، واقعیت را متعالی می‌کند. آرزوی یک شریک زندگی ایده آل را دارد. برای آنکه با احساسات خود در تماس بماند، اشیاء را به صورت شخصی و درونی درمی‌آورد. بیش از حد حساس، خجالتی و دستپاچه و عصبی است. سعی می‌کند خود را آدم دور از دسترسی نشان دهد؛ ولی احساس غریبگی دارد. احساس می‌کند با دیگران فرق دارد و از این رو تا وقتی که نیازهای عاطفی‌اش برآورده بشود، فکر می‌کند از زندگی کردن مثل بقیه مستثنی است. به آدمی خیالاتی که در جهان رؤیایها زندگی می‌کنند، تبدیل می‌شود. به حال خود دل می‌سوزاند و به حال دیگران غبطه می‌خورد (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۱۴۱).

چیزی که در داستان بارها با آن مواجه‌ایم و تمامی این حالات متوسط را برای خواننده تداعی می‌کند؛ این است که گل بانو حیدر را پس می‌زند؛ زیرا حیدر برای او جذابیت و کمال لازم را ندارد، و در ارتباط با سعید از وی می‌خواهد به کمال رسیده و از تنبیه خود با تصمیمات احمقانه (مانند ازدواج با بیوه‌زنان برای تسلی گناهانش) اجتناب کند. در ارتباط با رهامی نیز با وجود اینکه رهامی از وی بسیار بزرگ‌تر است؛ اما در تلاش است تا همسر اجباری‌اش را بهبود بخشد و در آشنایی با آخرین مرد زندگی‌اش رهامی دوم، وی را در شأن و منزلت خویش نمی‌یابد:

در داستان می‌بینیم زمانی که بانو مجبور به ازدواج با رهامی می‌شود، آنقدر از اطرافیان دور می‌شود که با دیدن یک آشنا به تداعی تصویر خود در نظر دیگران می‌اندیشد و دوست دارد این تصویر باقی بماند:

«باید بگویم من مادیان مشهدی نوروژ نیستم، باید بگویم اگر زنده بمانم انتقام می‌گیرم... باید از این شهر بروم، باید خودم را برسانم کرمان، شاید آنجا توانستم کاری پیدا کنم.» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۹۸-۱۹۷).

بانو می‌خواهد خودش باشد و یک شریک زندگی ایده‌آل پیدا کند، از جمع دور باشد تا از

احساسات خود محافظت کند. وقتی گل بانو (در حالت امن) به طرف سوی مثبت، یک حرکت می‌کند، می‌بینیم که منضبط‌تر می‌شود و بیشتر با اینجا و اکنون رابطه برقرار می‌کند. بیشتر به حل مشکلات می‌پردازد... بیشتر روی وجوه مثبت و کمتر به روی وجود منفی تمرکز می‌کند. وقتی (تحت فشار عصبی) به طرف سوی منفی، یک حرکت می‌کند، به انتقاد و قضاوت می‌پردازد و از اینکه هیچ‌کس کاری را درست انجام نمی‌دهد عصبانی است. از اینکه مطابق با توانایی‌هایش زندگی نمی‌کند، احساس گناه می‌کند. وقتی (تحت فشار عصبی) به طرف سوی منفی، دو حرکت می‌کند، بر اساس این تصور غلط که عشق دیگران می‌تواند جان‌شین تنهائی و احساس خالی بودن او بشود، کاری می‌کند که دیگران او را دوست بدانند، نیازهای خود را انکار می‌کند و واپس می‌زند و بیش‌ازحد به دیگران وابسته می‌شود، بیمار می‌شود تا توجه دیگران را جلب کند. تنش و عصبانیت و استرس‌های گل بانو را در داستان (حرکت تیپ شخصیتی وی به سمت منفی) در حوادث مهم زندگی وی می‌بینیم. حوادثی شامل: مرگ حیدر / ازدواج سعید با نساء / رفتار تلخ سعید با بانو / ازدواج با رهامی / درگیری با زندان / از دست دادن فرزند. بانو زمانی که حیدر را از دست می‌دهد، بسیار عصبی و متشنج برخورد می‌کند و در نهایت پس از این بحث‌ها بیش از گذشته به سعید وابسته می‌شود. به نوعی گویا این صحبت‌ها از غم‌ها و دردهای حیدر، بازنمایی وی از دوران پر فراز و نشیب خود اوست و به این سان در اعماق وجودش توجه سعید را طلب می‌کند. نمونه‌ای از حرکت بانو به سمت منفی:

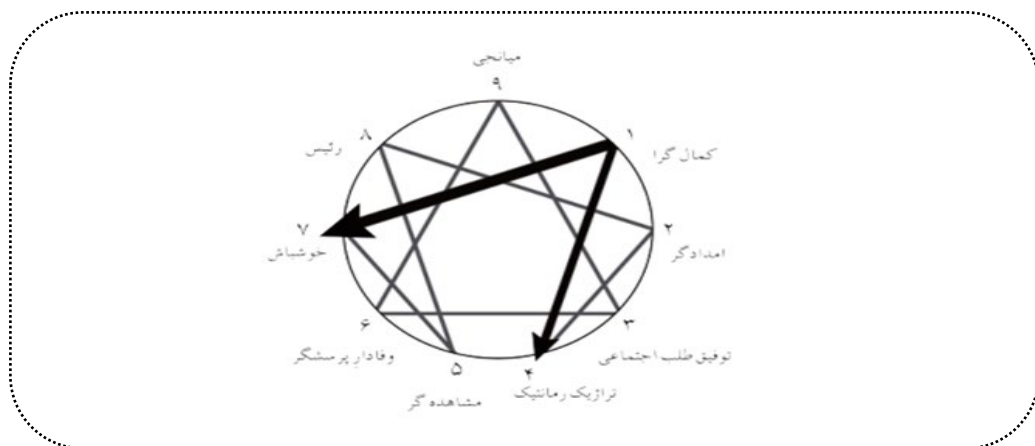
«بین آقای شهری نازپرورده... من منتظرش نبودم و نیستم؛ ولی از وضعیتی هم که به وجود آمده اصلاً خوشحال نیستم. در ضمن یادت باشه من از مهربانی و عشق یه بچه پولدار شهری که تاوان گناهان پدر ارتشی‌اش رو با ازدواج با زن‌های بیوه و دخترهای فقیر می‌پردازه، بیزارم.» (همان: ۹۰-۱۷).

با گفتن این حرف، سعید در گوش بانو می‌خواباند و بانو از در بیرون می‌رود و سعید با مشت‌زدن دستش به دیوار خود را تنبیه می‌کند که چرا بانو را زده. یک هفته با هم قهر بودند و حرف نزدند؛ اما بانو کاسه‌آشی در داخل اتاق او (حرکت به سوی مثبت) می‌گذارد، سعید تا متوجه می‌شود بانوست در یک حرکت بلند می‌شود و دست او را می‌کشد و به داخل می‌آورد و کاسه‌آش هم به پای سعید خورده و می‌ریزد و پاهای هر دو آشی شده، می‌خندند...

۲-۲-۳- سعید: تیپ شماره ۱

ذهنی: دارای ویژگی‌های کمال‌گرایی، تلخ‌کامی حق با من است / کمال‌گرایی (اعتیاد) / من آدم

سخت کوش و پر کاری هستم / عاطفی: غضب ابراز خشم (خشم خود را مملک شود)، معتقد به اصول، منظم، (مقید به انجام بی‌عیب و ایراد کارهایی که به عهده می‌گیرد). پارسانما و حق‌به‌جانب (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸). تیپ‌های شخصیتی یک، در زمان کودکی بچه‌های خوبی بوده‌اند. یاد گرفته‌اند که رفتار مناسبی داشته باشند، مسئولیت بپذیرند و به‌خصوص رفتارشان در نظر دیگران درست جلوه کند. این تیپ شخصیتی به‌طور کاملاً طبیعی فرض می‌کند که دیگران هم در اشتیاقی که آنان برای بهتر کردن خود دارند، سهیم هستند (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۶۹).

شکل ۳. سعید، تیپ شماره ۱، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فروپاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

در داستان بازی آخر بانو، از کودکی سعید چیزی در دسترس خواننده نیست تا بتوانیم این ویژگی‌ها را اثبات کنیم؛ اما با توجه به اینکه پدر سعید سختگیر است و در شغلی کاملاً حرفه‌ای در دربار است، می‌توان این نکته را دریافت که سعید در کودکی این نکات را تجربه کرده و در نتیجه در بزرگسالی طغیان می‌کند. وی بسیار اصلاح‌طلب است و در تمامی ابعاد زندگی کمال‌گراست یا لاقلاً تصور کمال‌گرایی را دارد؛ زیرا کارهای عجیبی در جهت تنبیه خود و دست‌یابی به کمال می‌زند. به‌نظر می‌رسد که سعید با یک منتقد درونی بسیار سخت‌گیر زندگی می‌کند که دیگران تنها در صورتی که گناه بزرگی انجام داده باشند آن را تجربه می‌کنند. این منتقد درونی، وی را به خاطر عصبانیت یا وقتی احساسات جنسی به وی دست می‌دهد، سرزنش می‌کند و وقتی این سرزنش شدید باشد یک احساس رنجیدگی و لجاجت عمیق نسبت به کسانی که از این‌گونه قوانین تخطی می‌کنند در

وی به وجود می‌آید. از این رو این شخصیت غالباً حالت عصبی دارد. این نکته که جزو ویژگی‌های تیپ شماره یک است در شخصیت سعید دیده نمی‌شود؛ اما وی معمولاً وقتی عصبانی است از این عصبانیت آگاهی ندارد. حتی وقتی لب و چانه‌اش از خشم می‌لرزد متوجه نیست؛ زیرا متوجه نیست که می‌توان یک عاطفه «بد» هم داشت. به نظر می‌رسد سعید در جایی که وی را می‌شناسند، یک نوع زندگی می‌کند و در جایی که از محیط آشنایی وی دور است، رفتار دیگری دارد. وی در خانه پدری مدام در تلاش است تا به خود یادآوری کند که نباید مرتکب خطا شود و در برابر دخترعمویش مدام در حال به خاطر آوردن ویژگی‌هایی است که به سختی در دامان تنهایی در روستای گل بانو به دست آورده است. در بخشی از داستان می‌بینیم که صنم، دختر خاله سعید در تلاش برای نزدیک شدن به اوست و این موضوع به نحوی هوس جنسی برای سعید به وجود می‌آورد. هوسی که لحظاتی پیش می‌آید و سعید خود را درمانده دیده و با افکارش خود را تنبیه می‌کند:

«دلم می‌خواهد آن چشم‌های حریص و شهوانی را از جا دریاورم، به موهایم دست می‌کشم... به اعلامیه‌ها نگاه می‌کنم میلی به خواندنشان ندارم... درونم غوغاست. از خودم متنفرم، چهره نساء و گل بانو یک لحظه از ذهنم بیرون نمی‌روند. اشک‌هایم می‌جوشد، مدت‌هاست گریه نکرده‌ام، سرم را لای زانوهایم پنهان می‌کنم و زار زار گریه می‌کنم» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۵-۷۹).

سعید از اینکه گل بانو به پیشنهاد بی‌بی خاور به اتاقشان می‌رود احساس گناه می‌کند. از اینکه بانو بتوی دو نفره آقای مدیر را ببیند... سعید با اینکه حالا نساء را عقد کرده؛ اما هنوز احساس گناه از رابطه نامشروع با او همراهش است:

«نمی‌دانم چرا ته ذهنم، به لحافی فکر می‌کنم که گوشه اتاق افتاده و ما هر شب آن را روی خودمان می‌اندازیم. از اینکه لحاف را جمع نکرده‌ایم و سر جایش نگذاشته‌ایم احساس پشیمانی می‌کنم. حس می‌کنم غریبه‌ای در حال انجام کاری غیراخلاقی می‌چم را گرفته است» (همان: ۴۰).

تیپ شماره یک که به شدت با روحيات سعید قابل تطبیق است، در کودکی مورد انتقاد شدید قرار گرفته و البته در بزرگسالی نیز از سوی مادر و خانواده‌اش پذیرفته نیست:

«پس خودسازی این بود؟» از دیروز که آمده چندین و چند بار این جمله را تکرار کرده

است. دلم می‌خواهد بگویم این سخت‌ترین بخش خودسازی است. دلم می‌خواهد بگویم این سخت‌ترین بخش خودسازی است» (همان: ۴۷).

روشن است که سعید در تمامی لحظه‌ها در تلاش برای حفظ اخلاقیات است. اخلاقیاتی که کمال‌گرایی به وی منتقل کرده است و درنهایت برای انجام کارها به طریق صحیح، وسواس پیدا کرده تا مشکلی برایش پیش نیاید.

گل بانو نیز مانند سعید خود را از لذت و تفریح محروم می‌کند، فشار درونی به‌جایی می‌رسد که وی مجبور به تهویه و تخلیه آزرده‌گی و تلخ‌کامی خود می‌شود؛ ولی آن دو این کار را به طریقی انجام می‌دهند که خشم آن‌ها هنوز از خودشان پنهان می‌ماند. از آنجا که آرزوها و اشتیاق‌های سعید در زمان کودکی سرکوب و تنبیه شده است واقعاً نمی‌داند که چه می‌خواهد؛ ولی در مورد آنچه معتقد است که باید انجام شود بسیار حساس برخورد می‌کند. از این‌رو از دست کسانی که از قوانین پیروی نمی‌کنند بسیار عصبانی می‌شود؛ ولی تا وقتی که صددرصد مطمئن نباشند که حق‌به‌جانب وی است، خشم خود را ابراز نمی‌کند.

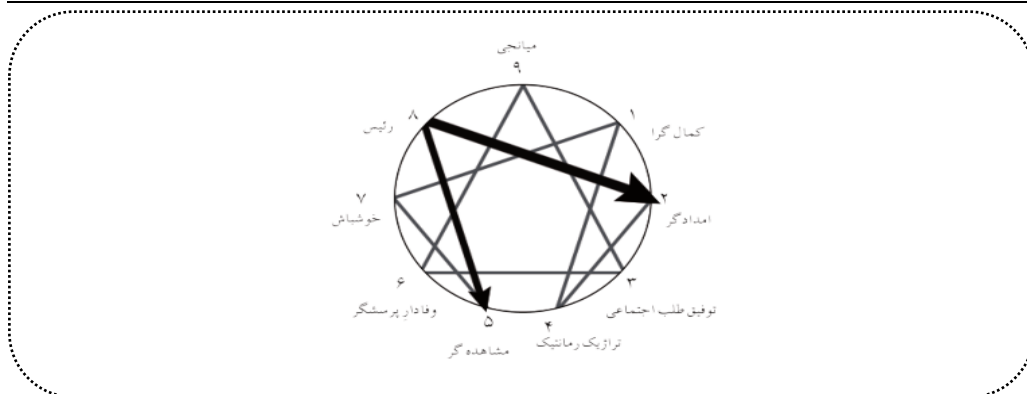
«احساس می‌کنم بر خودم مسلط نیستم، پریشانم، حتی دلم می‌خواهد مثل بچگی‌هایم سرم را میان زانوهایم پنهان کنم و گریه کنم» (همان: ۴۹-۴۸).

عمیق‌ترین نیاز تیپ یک (که همان سعید است) این است که او را گرچه ناقص است، دوستش بدارند. وی از اینکه از سوی بانو مورد توجه باشد لذت می‌برد و با وجود رفتارهای نادرستش دوست دارد که دوست داشته شود؛ اما اعتقاد او به اینکه لذت و شادی حق طبیعی انسان‌ها نیست؛ بلکه باید آن را کسب کنند تنش وی را افزایش می‌دهد.

۲-۲-۴- ابراهیم رهامی: تیپ شماره ۸

عدالت خودساخته / تفرعن من قدرتمندم / شهوت / ضعف خودپسندی / انتقام‌جوئی / توکل / انکار / آمرانه / شخصیت جامعه‌ستیز / رهبر: دارای اعتمادبه‌نفس، قاطع، سلطه‌گر، جنگنده (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸).

تیپ شماره ۸ دارای ۳ وضعیت متفاوت است: در حالت سالم جسور و متکی به‌خود، دارای اعتمادبه‌نفس و قوی است. مصمم، قدرتمند و فرمانده است و تمامی این نکات را در رفتارها و ویژگی‌های ابراهیم رهامی می‌بینیم. مادرزادی رهبر است که دیگران از او پیروی می‌کنند. قهرمان مردم است و به او احترام می‌گذارند و در بهترین حالت خود را کنترل می‌کند و بلندهمت و مهربان می‌شود.

شکل ۴. ابراهیم رهامی، تیپ شماره ۸، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فرو پاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

شجاع است و حاضر است خود را به خطر بیندازد تا به هدف‌هایش برسد و در خاطره‌ها باقی بماند (ر.ک؛ ریسو و هادسون، ۱۳۹۱: ۱۴۵ و Wright, ۴:۱۹۹۷؛ سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۳۶). در داستان بازی آخر بانو نیز می‌بینیم که ابراهیم رهامی در تمامی احوال نقش یک رئیس و رهبر را ایفا می‌کند. وی مانند یک قهرمان رفتار می‌کند و همه به وی احترام می‌گذارند. در نهایت نیز با احترام به آرمان خانواده اول خود که تولید نسل (حتی با بی‌رحمی نسبت به یک انسان دیگر) به خود کنترلی می‌رسد.

«گفتم: «پس خیلی مهم هستیم» گفت: «مهم که چه عرض کنم، این خصلت شهرستانی...»
گفتم: «ولی شما واقعاً آدم مهمی هستین، من از چند سال پیش از آن روزی که قبرهای اختر
اسفندیاری...» دستش را گذاشت روی بوق، صدای بوق ممتد و کش‌دار بود، خاموش
شدم... گفت: «من دلم نمی‌خواد مسائل توی خونه‌ام نقل دهان مردم بشه، می‌فهمی که چی
می‌گم؟» می‌فهمیدم، یک ماه تلاش او برای تصرف روح و جسم می‌توانست حکایتی
گفتنی برای منیر خانم باشد» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۲۸).

این تیپ در حالت متوسط دارای این ویژگی‌هاست: خودکفائی، استقلال مالی و داشتن منابع کافی، از دل مشغولی‌های مهم اوست: دست به اقدامات بزرگ می‌زنند، مست فردگرایی سفت‌وسخت و اهل زد و بنده است. سخت‌کوش است و نیازهای عاطفی خود را انکار می‌نماید. شروع به تسلط بر محیط اطراف خود، از جمله آدم‌ها، می‌کند. (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۳۷؛ ریسو و هادسون، ۱۳۹۱: ۱۴۸) در داستان می‌بینیم که این شخصیت رئیسی است که حرفش قانون است. مغرور و خودمدار است و می‌خواهد نظر خود را اعمال کند و دیگران را برابر با خود می‌بیند و یا با احترام با آن‌ها رفتار نمی‌کند.

برای مطیع کردن دیگران و از بین بردن اعتماد به نفس آن‌ها، تهدیدشان می‌کند. در بخش‌هایی از داستان از زبان گل بانو و در برخورد با رهامی اشاره می‌کنیم:

«خودت چه فکر می‌کنی؟» «فکر من به انتخاب شما چه ربطی دارد؟» «به انتخاب من ربطی ندارد؛ اما به قضاوت‌م ربط دارد...» «شما من را انتخاب کردید چون با شما مخالفت می‌کردم.» بلند می‌خندد. «شما می‌خواستین مرا بشکنید، غرورم را، اندیشه‌ام را، فکرم را.» «خیلی بچگانه است.» «نه هنوز همه چیز رو نگفتم.» سر تکان می‌دهد، یعنی بگو. «شما من را انتخاب کردید، چون از همسر اولتان بچه‌دار نشدید، چون فقیر بودم؛ چون ادعا داشتم، چون زیبا بودم، چون مفت به چنگ می‌آوردید، چون ایشار می‌کردید و مردم طور دیگری بهتان نگاه می‌کردند، چون...» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۲۴-۱۲۱).

رهامی در صورت حرکت به شخصیت ناسالم از هر اقدامی که برای کنترل کردن او انجام شود شانه خالی می‌کند. کاملاً بی‌رحم و دیکتاتورمآب می‌شود و اعتقاد پیدا می‌کند که قدرت همه چیز را توجیه می‌کند، سنگدل و غیراخلاقی شده، احتمالاً دست به خشونت می‌زند. گرایش‌های ضد اجتماعی دارد.

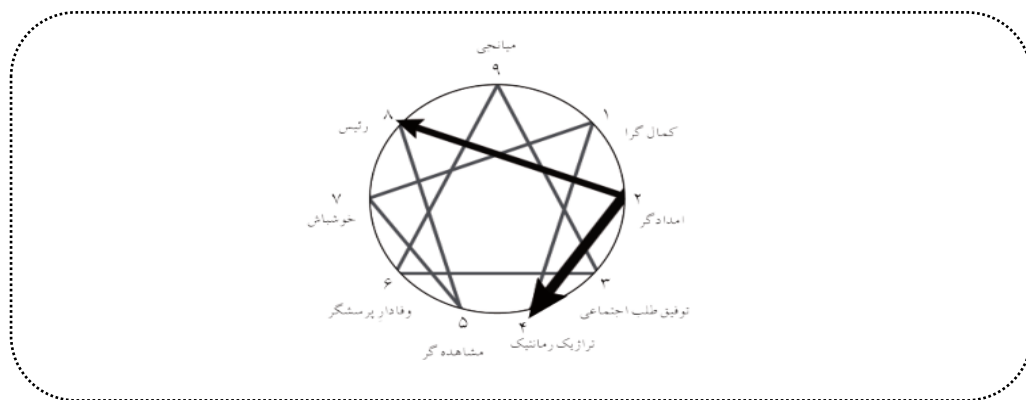
«فریاد می‌زند: «خفه شو.» روزها منتظر چنین لحظه‌ای بوده‌ام. «خفه نمی‌شم، خفه نمی‌شم، آگه می‌تونمی که حتماً می‌تونمی، بیا خفه‌ام کن، تو می‌تونمی، آره می‌تونمی.» دستش را از فرمان جدا می‌کند و محکم به صورتم می‌کوبد» (همان: ۱۳۱-۱۲۹).

رئیس بودن، کنترل‌گری و خودخواهی از ویژگی‌های بارز رهامی است که در سرتاسر داستان با طرح شخصیتی خاکستری از وی نمایش داده می‌شود و در نهایت با ضربه‌زدن به بانو، خواننده را شوکه می‌کند؛ زیرا در وضعیت سالم، این شخصیت خود را نیز کنترل می‌کند و حتی عاشق می‌شود؛ اما در وضعیت ناسالم، این عشق نیز سرانجامی ندارد؛ زیرا رهامی در پی هدف و خواسته خود و خانواده‌اش دیگری را قربانی می‌کند.

۲-۲-۵- حیدر: تیپ شماره ۲

یاری‌دهنده: مهربان، سخاوتمند، انحصارگر، هدایت‌مویزانه دیگران به سمت و سوی خواسته‌های خود (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸). بردار پهن: مسیر آرامش شخصیت/ بردار باریک: مسیر فشار عصبی، حیدر روزگار کودکی را سخت سپری کرده است. بیشترین آرزوی وی، مورد توجه قرار گرفتن به‌عنوان عنصری کارآمد است و در این زمینه تمام تلاشش را برای اثبات خود می‌کند. اولین تلاش‌های وی در خصوص نکات مادی است تا بی‌بی خاور وی را ببیند. مهم‌ترین ویژگی حیدر مهرطلب بودن،

کمک‌گرا، مراقب، همدل، گرم، فکور، سپاسگزار، قدردان، بخشنده، دست‌یافتنی، مهربان، پاک‌نیت و نمایشی است که از ویژگی‌های این تیپ شماره ۲ معرفی شده است. وی در حالت تدافعی می‌بخشد تا چیزی را به دست آورد (ر.ک: پالم، ۱۳۸۹: ۲۹). در حالت سالم حیدر را می‌بینیم که مهربان است به نیازهای دیگران توجه دارد و به آن‌ها می‌رسد. اجتماعی و پر شور است. رفتار دوستانه دارد و صادق، بخشاینده، رئوف و باملاحظه است.

شکل ۵. حیدر، تیپ شماره ۲، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فرو پاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

«حیدر از جیب شلوارش دسته‌ای اسکناس مجاله بیرون می‌کشد و یکی را می‌گیرد طرف داوود. «بری برا پسرعموت یه بسته سیگار زر بگیری و بیایی.» ... حیدر می‌گوید: «یه نوشابه هم با بقیه‌اش بخور، حالت.» بلند می‌شوم و می‌گویم: «داوود کجا می‌ری، مگه نمی‌بینی من تنهام؟» نمی‌شنود یا خودش را به نشنیدن می‌زند. حیدر گوشه چادرم را می‌کشد. «پس من چه کاره‌ام؟» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۳).

حیدر آهسته می‌گوید: «مخلصتم گل بانو، یه گوشواره طلب از من» (همان: ۱۴).

می‌بینیم که «تیپ‌های دو، مردمانی واقعاً با محبت هستند. در بهترین حالتشان عمیقاً از خود گذشته، فروتن و نوع دوست‌اند و عشق بی‌قید و شرط به خود و دیگران دارند. احساس می‌کنند که جزء زندگی دیگران بودن یک امتیاز است، شادی و رحمت از آن‌ها تراوش می‌کند» (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۸۹) حیدر در حالت متوسط مردم را راضی می‌کند تا به آن‌ها نزدیک باشند. عواطف خود را نشان می‌دهد و به دیگران توجه اغواگرانه دارد. به‌خصوص در مورد عشق و روابط خود صحبت می‌کند. بیش از حد به دیگران نزدیک می‌شود و گاهی کارشان به مزاحمت و دخالت می‌کشد. نیاز دارد که مردم به وی

احتیاج داشته باشند «این تیپ شخصیتی به اسم دوست داشتن، در اطراف آدم‌ها می‌چرخد و در کار آن‌ها فضولی و آن‌ها را کنترل می‌کند» (همان: ۸۹) رفتارهای رمانتیک حیدر نمونه قوی بر اثبات این تیپ شخصیتی در حیدر است:

«حیدر دستم را می‌گیرد. تمام بدنم می‌لزد. دستم را می‌کشم، دست بزرگ حیدر دور مچ دستم گره می‌خورد... «ای چه کاریه، آگه ننه بدونه، دنیا رو رو سر تو و من خراب می‌کنه.» «بکنه، یه بار ما نومزد بازی کنیم، ببینیم مزه‌اش چه جوریه.» ... چشمانش در آن تاریکی غروب می‌درخشد، دست می‌اندازد پشت گردنم. جیغ کوتاهی می‌کشم. روسری را از روی سرم برمی‌دارد» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۳).

حیدر در حالت ناسالم همان‌طور که در نمودار روشن است باعث می‌شود که مردم احساس گناه کنند، همان‌طور که بانو در خصوص وی به این حس دچار می‌شود. خود را محق می‌داند که هر چه بخواهند از دیگران بگیرد و بی‌اندازه لجوج و خشمگین است. در نتیجه «تعرض و پرخاشگری این تیپ شخصیتی در صورت جسمی‌اش باعث می‌شود که سلامتی‌شان مشکلات مزمن پیدا کند و باری بر دوش دیگران می‌شوند» (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۹۰).

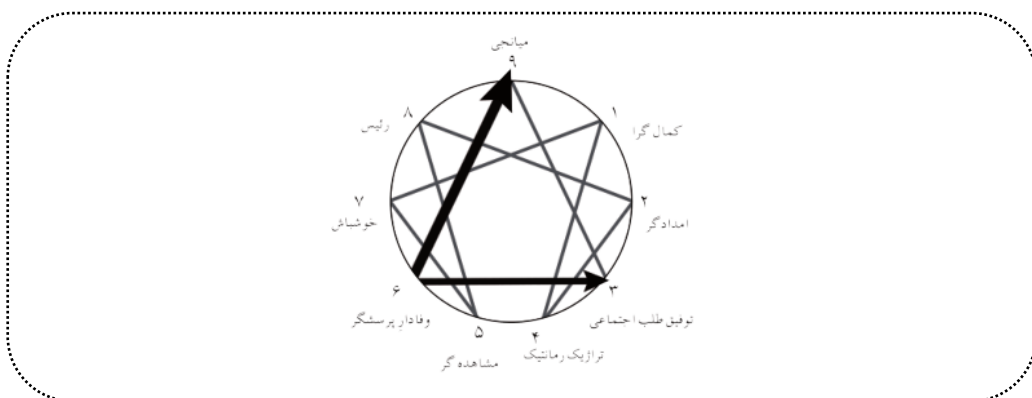
«تو غلط می‌کنی.» «اون به زنای چهل ساله هم رحم نکرده.» «من زن چهل ساله نیستم.» بی‌بی خاور می‌گوید: «گل بانو رو می‌خواد؛ ولی این تیر تو جگر خورده، سرش باد داره، می‌گه من زن این لات چاقوکش نمی‌شم.» «بچه هر گورستونی هست، باشه، جگرش در می‌آرم می‌فرستم واسه ننه جونش» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۷۳-۶۱).

در خصوص تیپ‌هایی که بسیار کوتاه در این داستان مطرح شده‌اند، مانند بی‌بی خاور، نساء، مادر سعید، صنم یا دوستان بانو، با توجه به اینکه نویسنده پرداخت آنچنانی ارائه نداده و تنها در حد یک تیپ و نه شخصیت به آن‌ها توجه داشته است، نمی‌توان نظریه انیاگرام را تطبیق داد.

۲-۲-۶- ملیحه: تیپ شماره ۶

ملیحه از دوستان بانو نیز بازیگر دیگری، در دست مردان زندگی است. این شخصیت بسیار کم مطرح شده است. نوع صحبت مرد زندگی‌اش با این زن جانب‌دارانه و از موقعیت بالا به پایین است. در نتیجه ملیحه حتی در صحبت با نزدیکترین دوستانش نشان می‌دهد که ضعیف است و زبانی ضعیف دارد. بیشتر ناله می‌کند و راهی جز وجود مرد برای زندگی‌اش نمی‌یابد. نکته مهم در خصوص چنین شخصیت‌های فرعی در داستان‌های سلیمانی این است که از تمامی ابعاد شخصیتی آنان اطلاعی در

دست نیست، آن‌ها تنها بخشی از داستان شخصیت محوری هستند در واقع به دنیا آمده‌اند تا رسالت و ویژگی‌های شخصیت محوری را بازتاب دهند در نتیجه با یقین نمی‌توان استرس‌ها و ناملایمت‌ها و نیز آرامش‌های آنان را در انیاگرام به تحلیل نشاناند. با توجه به ویژگی‌های شخصیتی ملیحه که بسیار آرام و مطیع و اصلاح‌طلب و میانه‌گراست می‌توان تیپ شخصیتی شماره ۶ (وفادار پرسشگر) را به وی اختصاص داد. ویژگی‌های تیپ وفادار: علاقه‌مند به شرکت در حل مسائل مشترک و گروهی، مسئولیت‌پذیر، دارای حالت تدافعی توأم با پرخاشگری، دارای وحشت بی‌مورد (پارانوئید) (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۸-۴۹) ملیحه در خانه و خانواده مطرح می‌شود، موقعیتی اجتماعی به دست نیاورده است و همواره از سمت‌وسوی کسی که مورد علاقه وی است مورد بدترین رفتارها قرار می‌گیرد. وی سکوت می‌کند چون می‌خواهد زنی سنتی باقی بماند تا مهر مطرودشدن از جامعه را نداشته باشد.

شکل ۶. ملیحه، تیپ شماره ۶، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فروپاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

ملیحه با صدایی ضعیف می‌گوید:

«گل بانو نذر کردم آگه محسن آزاد بشه چهل شب جمعه برم پیریکه شمع روشن کنم.»
دستش را می‌فشارم. می‌گوید: «گل بانو پریشب خواب دیدم چادرمو تو مجلس عروسی گم کردم، می‌دونستم خواب بدی دیدم. صبح کله سحر رفتم دم قنات شمس‌آباد همه خوابمو برا آب تعریف کردم تا با خودش ببره. چادر، بخت آدمه گل بانو، نکنه...» نمی‌گذارم حرفش تمام شود، می‌گویم: «خواب زن چیه» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۲۵-۲۳).

می‌تواند دیگران را به خود جلب کند و خود را با آن‌ها یکسان و هم‌هویت بداند. ثابت قدم و

صادق و مهربان است. متوجه مشکلات می‌شود. سخت‌کوش است و خود را برای دیگران فدا می‌کند. در جهان اطراف خود ثبات و امنیت به وجود می‌آورد و یک روحیه همکاری ایجاد می‌کند. اعتقاد به خودش باعث می‌شود که شجاعت واقعی، تفکر مثبت و رهبری در او به وجود بیاید و خود را ابراز کند.

تیپ شماره ۶ در حالت متوسط: وقت و انرژی خود را برای هر چیزی که فکر می‌کند امن و ثابت است صرف می‌کند. وقتی چیزی را بنا می‌کند و یا سازمان می‌دهد، برای امنیت و تداوم آن به دنبال صاحبان قدرت می‌گردد. تعهدات زیادی به دیگران می‌دهد به این امید که آن‌ها هم جبران کنند. همیشه مراقب وقوع مشکلات است، طالب رهنمودهای روشن است، برای فرار از توقعات دیگران، کنش پذیر - پرخاشگر^۱ می‌شود و دیگران را مقصر مشکلات قلمداد می‌کند. بسیار جبهه‌گیر و دفاعی می‌شود و مردم را به دوست و دشمن تقسیم می‌کند و می‌خواهد ببیند که چه چیزی او را تهدید می‌کند و ترس ایجاد می‌کند تا ترس خودش را آرام کند (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۱۸۸).

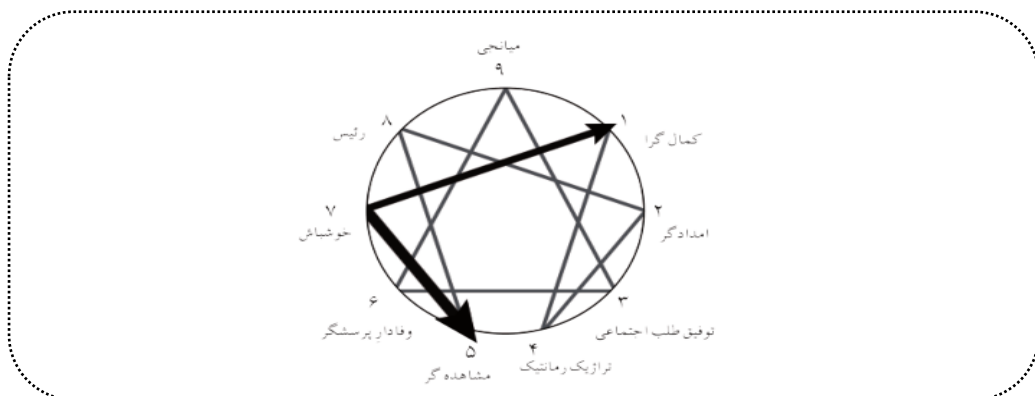
«بغض می‌کند، دستم را روی شانهاش می‌گذارم. «ترس انشاءالله همه چی درست می‌شه.»
ملیحه بلند می‌شود و ناگهان یاد نامه‌هایی که پیشم به امانت گذاشته، می‌افتم. «ببین از نامه‌ها که چیزی نگفتی.» «نه اصلاً.» «می‌خواهی نابودشون بکنم.» نگاهم می‌کند. احساس می‌کنم دلش نمی‌خواهد نامه‌ها از بین بروند. «نگران نباش، نترس.» «نترسم، مگه می‌شه نترسم گل بانو... می‌دونم خودت رو ناراحت نکن، نامه‌ها جاشون امنه» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۱۷۰-۱۶۵).

ملیحه در حالت ناسالم وقتی خود را ناتوان و بی‌پناه احساس می‌کند برای حل مشکل خود به دنبال افراد قدرتمندتر با ایده‌های بزرگ‌تر می‌گردد. فرمانبر و خودآزار می‌شود. در داستان می‌بینیم که از رهامی دوری می‌کند و می‌ترسد و این ترس را به بانو نیز منتقل می‌کند. وی می‌خواهد برای خود امنیت ایجاد کند. احساس می‌کند که تحت تعقیب قرار دارد. ملیحه از مجازات فرار می‌کند. انگیزه‌های مشهود ملیحه در داستان: می‌خواهد امنیت داشته باشد.

۲-۲-۷- نساء: تیپ شماره ۷

زنی که از ایل خود رانده شده و احساسات زنانه با ویژگی‌های زنانه‌اش را به پسری که تقریباً نصف وی سن دارد می‌دهد. وی درگیر عواطف است و این عواطف هرگز پاسخ درخوری پیدا نمی‌کند؛ بلکه از سوی سایر زن‌های دیگر تحقیر می‌شود. این زن ضعیف است و به سرنوشت خود تن سپرده.

در نهایت نیز می‌پذیرد که جنینش را از بین ببرد تا ایلش وی را بپذیرند و بتواند در محیط مردسالار پیشین دوباره جایگاه گذشته را به خود اختصاص دهد. تیپ شماره ۷ «در مورد آنچه می‌تواند تجربه و حسی کند، بسیار مایل و پرشور و شوق است. برون‌گراست. بلافاصله در مقابل هر انگیزه‌ای واکنش نشان می‌دهد. سرزنده و مشتاق و خودجوش و شادمان است. به آسانی می‌تواند به موفقیت دست پیدا کند، کارهای متعددی را به خوبی انجام می‌دهد» (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸).

شکل ۷. نساء، تیپ شماره ۷، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فرو پاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

آنچه از این شخصیت در داستان می‌بینیم زنی است که تن به ازدواج با مردی هم سن و سال فرزندش داده و تنها به خاطر کسب امنیت به این امر دست می‌زند. در برشی کوتاه که از زندگی این شخصیت در دست است، خوش باشی، راحتی و بی‌توجهی به همه چیز و همه کس قابل مشاهده است، در برخورد با همسر جوانش و رفتارهای مادرانه می‌توان رئیس بودن او را دید؛ البته در ابعاد درونی شخصیت با رویکردهایی مانند توجه به ایل و بازگشت و رسیدن به اوج (کمال‌گرایی) مواجه‌ایم در نتیجه تیپ شماره ۷ را می‌توان به وی اختصاص داد.

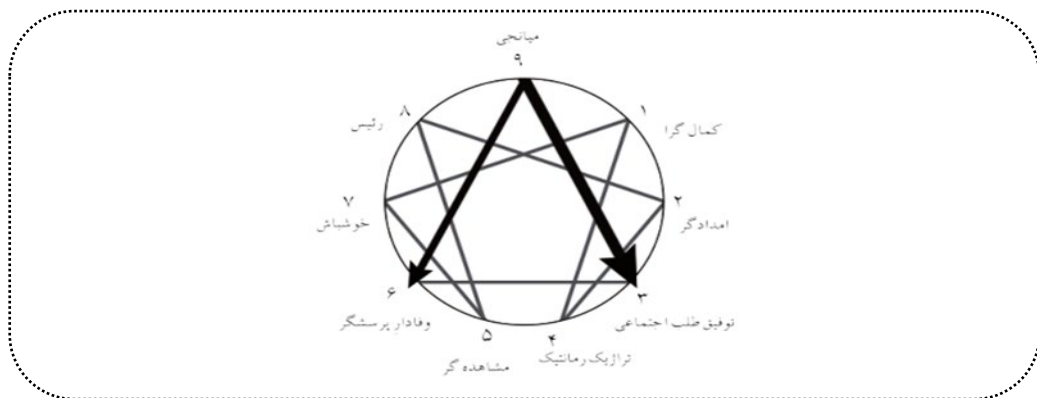
نساء گفت: «ایه می‌دونستم دردت چیه، به پیریکه خوبت می‌کردم، ای حبا خودشون مریضی می‌آرن ما عشایری برای هر دردی یه دواایی داریم، سال تا ماه هم بگی درد به سرمون می‌گیره، نمی‌گیره الحمدلله.» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۳۶-۳۵).

کمال‌گرایی‌ها و خوش‌باشی‌های نساء روشن است. درعین حال شخصیتی خوش‌باش است که برای رهایی از تفکر دیگران زندگی را با سبک تازه‌ای می‌گذرانند. درعین حال رئیس است و در برخورد با

همسرش از عقاید و عوالم خود کوتاه نمی‌آید.

۲-۸- مادر سعید: تیپ شماره ۹

در میان رفتارهای مادر سعید می‌توان به این موارد اشاره داشت: بددهان بودن، ضد زنانگی و ارزش‌های زنانه، متهاجم و گستاخ. این شخصیت نیز به‌عنوان مادری متهاجم که در پی حفظ پسرش و بازگرداندن او به محیط خانواده است، ارائه می‌شود. در این راه وی فرزند نسا و سعید را از بین می‌برد تا بتواند سعید را به شهر برگردانده و زندگی آبرومندانه‌ی موردنظر خود را برای وی رقم زند.

شکل ۸. مادر سعید، تیپ شماره ۹، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فرو پاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

تضادها و تعارض‌های تیپ ۹ نیز از لحاظ هیجانی دسترس‌ناپذیر هستند و با خوش‌خیالی، ناآگاهی از خشم خود، نابسندگی، سر به هوایی، پرخاشگری منفعلانه، واقع‌گرا نبودن، رضامندی و لجاجت دچار تعارض و تضاد می‌شوند. بهترین حالت او نیز خودآگاه، پویا، پرکار، پیش‌قدم، فراگیر و ثابت قدم، ساده و بی‌پیرایه، تخیلی و خلاق، پر نشاط، مشغول و پر شور و شوق بودن است (ر.ک؛ پالمر، ۱۳۸۹: ۱۵۶ و دانیلز و پرایس، ۱۳۹۳: ۶۹-۷۴).

مادر سعید شخصیتی کاملاً فرعی و البته با نقشی بسیار مهم است در نتیجه آنچه از ویژگی‌های وی در داستان می‌بینیم. شامل این موارد است: وی نقش میانجی را ایفا می‌کند. با کمال‌گرا و رئیس در ارتباط است و از سویی توفیق‌طلب اجتماعی است؛ زیرا در تلاش است تا فرزند ناخلفش را به وضعیت اجتماعی در شأن او رهنمود کند. وی همواره در جستجوی راهی است که با بهترین وجه ممکن، وی را به کمال موردنظرش برساند. صبوری او مثال‌زدنی است (ویژگی تیپ شماره ۹) در این میان از هیچ

کاری دریغ نمی‌کند تا میانجی‌گری خود را ادامه دهد.

آنچه تیپ شماره ۹ را عصبانی می‌کند: اینکه مرا آدم مهمی دانند. احساس کنترل‌شدن به دست دیگران. اجبار به رودروئی با دیگران. خشم تیپ ۹ به چه صورت بروز می‌کند؟ از عرض غیرمستقیم که به صورت کله‌شقی با مقاومت بروز می‌کند. منفجرشدن گاه‌به‌گاه (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۵۶)

«مادرم سهم نساء را از راه نرسیده داده بود: «تواز موی سفیدت خجالت نمی‌کشی، تو جای مادرش هستی، می‌گن شهریه‌ها خرابین، خدا پدر شهریه‌ها رو بیامرزه، تو از روی بچه‌هات خجالت نکشیدی، ماچه الاغ، اون جوون بود، زن ندیده بود، غریب بود، تو چسی؟... دختر خاله‌اش منتظرشه، همه خواستگارش رو به خاطر این شاخ شمشاد رد می‌کنه، اون وقت...» (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۴۸).

«همه از آمدن مادرم اطلاع دارند... هرچه اصرار می‌کنم برگردد پیش پدرم، می‌گوید، وقتی می‌رود که مرا هم با خودش ببرد، هر هفته به دفتر مخابرات گوران می‌رود و با پدرم تلفنی صحبت می‌کند، به نظرم شرح فتوحاتش را می‌دهد» (همان: ۶۳).

۳-۲- به هادس خوش آمدید

شخصیت‌های اصلی: رودابه، احسان، لطفعلی خان / شخصیت‌های فرعی: یوسف خان، ننه بیگم، رعنا، مرضیه و شهناز، خواهران رودابه / زمان وقوع وقایع داستان: دوره جنگ ۸ ساله ایران و عراق / مکان وقوع حوادث: دوره اول پیش از بحران زندگی قهرمان (کرمان) دوره دوم پس از بحران (تهران و کرمان) / سال انتشار اثر: ۱۳۸۹. این رمان برگرفته از یک افسانه مشهور یونانی است که در آن هادس نام رب النوع تاریکی و دوزخ است و باید به این افسانه دقت کافی داشت تا بتوان رمان را خوب درک نمود. رمان به هادس خوش‌آمدید سرشار از کهن الگوها و اشارات اساطیری است. داستان دختری است به نام رودابه و از آنجایی که در طایفه آن‌ها فرزند پسر بر دختر رجحان دارد مورد بی‌مهری مادر خود قرار می‌گیرد؛ اما پدر به توجه ویژه دارد و به محبت می‌کند تا اینکه رودابه در رشته علوم سیاسی دانشگاه تهران پذیرفته می‌شود و به منزل یکی از آشنایان که مردی تنها و الکی به نام یوسف شیخ خانی بوده است می‌رود. اندکی بعد از سوی وی رودابه مورد تجاوز قرار می‌گیرد و در سراسر داستان شاهد آن هستیم که رودابه به درون خود فرورفته و به دوران کودکی و معصومیت خود می‌اندیشد. درنهایت نیز زمانی که با مشکل نبود باکرگی مواجه می‌شود و پزشک نیز راهی برای او ندارد به خودکشی دست می‌زند.

۳-۲-۱- رودابه تیپ شماره ۶

تعیین تیپ شخصیتی: هیجان عاطفی: ترس / عدم انعطاف فکری: جُبِن / جنسی: نمایش قدرت با زیبایی برای تأثیرگذاری و اجتماعی: وظیفه‌شناسی / ابقا: پر مهری (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸).
تیپ‌های مرتبط: همسایه‌ها: مشاهده‌گر (تیپ ۵)، خوش‌باش (تیپ ۷) میانجی (تیپ ۵) توفیق‌طلب اجتماعی (تیپ ۳) / تیپ‌های بسیار شبیه: رماتیک (تیپ ۴).

رودابه شخصیتی است که در داستان به سرعت مورد بی‌مهری و انتقام از سوی یوسف قرار می‌گیرد و روند وضعیت آشفته شخصیتی وی آغاز می‌شود؛ اما می‌توان گفت با توجه به الگوهای شخصیتی تیپ ۶، «وی در حالت سالم: می‌تواند دیگران را به خود جلب کند و خود را با آن‌ها یکسان و هم‌هویت بداند. ثابت قدم و صادق و مهربان است. اعتماد برای او مهم است، ایجاد ارتباط و اتحاد با دیگران. سرسپرده افراد و جنبش‌هایی است که به آن‌ها اعتقاد دارد» (سررشته داری، ۱۳۹۳: ۱۸۸).

این شخصیت در تمامی روند داستان در حال توجه به وضعیت خانواده‌اش است. وی تلاش دارد تا به وضعیت جنگ نیز توجه کند و بتواند از سوی خود به وظیفه اجتماعی‌اش در خصوص جنگ در برهه خاص ایران پردازد. وی مشکلات خانوادگی را تشخیص می‌دهد و در تلاش است تا با وجود مشکلات شخصی‌اش، دیگران را وارد وضعیت بحرانی خود نکرده، در واقع راهی برای مشکلات دیگران نیز بیابد. در داستان می‌بینیم که رودابه در تلاش است تا در رشته و دانشگاه موردنظر خود درس بخواند و در نتیجه وی بسیار به موفقیت خود اهمیت می‌دهد. وی در جهان اطراف خود ثبات و امنیت به وجود می‌آورد و یک روحیه همکاری ایجاد می‌کند. اعتقاد به خودش باعث می‌شود که شجاعت واقعی، تفکر مثبت و رهبری در او به وجود بیاید و خود را ابراز کند:

«رودابه به جای جواب، از داخل کابینت دو بشقاب ته‌گود برداشت. دوست نداشت دستش موقع لقمه برداشتن به دست کسی بخورد. یک بار با امینه مشترک غذا گرفته بودند، گنج از نامشخص بودن مرزها و سهم‌ها، تقریباً چیزی نخورده بود و در تمام مدت مواظب بود مبادا دستش موقع رفت‌وآمد به دست امینه بخورد. حتماً که دختر شیخ‌خانی هستی، خوشگل، متشخص و کدبانو. رودابه خندید» (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۱۸).

تیپ ۶ در حالت متوسط وقت و انرژی خود را برای هر چیزی که فکر می‌کند امن و ثابت است صرف می‌کند. تعهدات زیادی به دیگران می‌دهد به این امید که آن‌ها هم جبران کنند. همیشه مراقب وقوع مشکلات است. طالب رهنمودهای روشن است. برای فرار از توقعات دیگران، کنش‌پذیر -

پرخاشگر می‌شود (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۱۸۹).

در داستان نیز می‌بینیم که زمانی که رودابه مورد تجاوز قرار می‌گیرد، برای فرار از توقعات دیگران رفتارهای متفاوتی از خود بروز می‌دهد، گاهی با پرخاش افرادی را که به او علاقه‌مند هستند (احسان) دور می‌کند و تن به کار نمی‌دهد و متزلزل و دودل می‌شود. نسبت به خود و انگیزه‌های دیگران شدید مشکوک می‌شود، بسیار سریع واکنش نشان می‌دهد، حتی زمانی که دوستانش قصد کمک به وی دارند یا زمانی که رودابه با خواستگاران متعدد مواجه می‌شود شاهد این موارد هستیم. رودابه در برخی برهه‌های داستان به دلیل وضعیت باکرگی‌اش، اضطراب پیدا می‌کند، شکایت می‌کند و پیام‌های درهم‌وبرهم می‌دهد. سردرگمی درونی او باعث می‌شود که واکنش‌های غیرقابل پیش‌بینی نشان بدهد مثلاً به یکباره تصمیم می‌گیرد با یک خواستگار زن‌دیده خود ازدواج کند و برای جبران احساس عدم امنیتش به فکر دزدی برای تأمین هزینه عملش می‌افتد و طعمه‌گر می‌شود و یوسف را مقصر مشکلات قلمداد می‌کند و در تلاش است تا از او پول عمل خود را بگیرد. در واقع رودابه مردم را به دوست و دشمن تقسیم می‌کند و می‌خواهد ببیند که چه چیزی او را تهدید می‌کند، سختگیر می‌شود و بدون اینکه بخواهد، ترس ایجاد می‌کند تا ترس خودش را آرام کند.

«احوال خودش را به‌درستی درک نمی‌کرد. لحظه‌ای ذهنش کاملاً روشن و دقیق و آماده تصمیم‌گیری بود؛ اما بیشتر وقت‌ها نمی‌دانست حقیقتاً چه اتفاقی برایش افتاده است. زمان و مکان را تشخیص نمی‌داد و فکر می‌کرد در ماجرای غیرواقعی گیر کرده است. اگر می‌خواستید، خواب می‌دید در یک ایستگاه شلوغ قطار گم شده...» (سلیمانی، ۱۳۸۱: ۲۹).

این تیپ در حالت ناسالم شدیداً وابسته می‌شود و احساس حقارت می‌کند. وقتی خود را ناتوان و بی‌پناه احساس می‌کند برای حل مشکل خود به دنبال افراد قدرتمندتر با ایده‌های بزرگ‌تر می‌گردد. فرمانبر و خود آزار می‌شود. احساس می‌کند که تحت تعقیب قرار دارد. می‌خواهد از مجازات فرار کند و از این رو خودویرانگر می‌شود و میل به خودکشی پیدا می‌کند (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۱۸۹).

درنهایت نیز داستان با خودکشی رودابه به اتمام می‌رسد؛ زیرا انگیزه‌های اصلی وی این بود که می‌خواست امنیت داشته باشد، احساس کند که پشتیبان دارد و دیگران او را تأیید کنند، بنابراین وقتی دید تمامی نقشه‌هایش برای نجات خانواده‌اش نقش بر آب است و نقش بازی کردن و فرورفتن در نقش بی‌بی بیگم نمی‌تواند به وی کمک کند، پزشک کاری نخواهد توانست انجام دهد و درنهایت خواستگارش با باکرگی وی کنار نمی‌آید، زندگی‌اش را تمام می‌کند.

تیپ پرسشگر بودن رودابه را در این شواهد به خوبی می‌بینیم:

«پرسش‌ها به شتاب می‌آمدند، جولان می‌دادند، ذهنش را سوزن می‌زدند و بدون گرفتن پاسخ رو پنهان می‌کردند. به خودش سیلی می‌زد، نه در آینه، نه در جایی دور از چشم اهل خانه، در وجودش، در خویشتن خودش. متهم و شکاک، وکیل و قاضی و مأمور اجرای حکم، همه و همه یکی بودند. هر یک نقش خود را، نه به ترتیب که به اقتضای جسارتشان انجام می‌داند» (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۵۱).

۳-۲-۲- یوسف: تیپ شماره ۸

تیپ هشت: هیجان عاطفی: شهوت (میل زیاد) عدم انعطاف فکری: انتقام‌جوئی و ستیزه / جنسی: تملک / تسلیم‌گریزه و اجتماعی: حفظ یک گروه دوستان / بقا: برنامه‌ریزی برای زندگی راحت در آینده. (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸) تیپ‌های مرتبط: همسایه تیپ امن تیپ استرسی / خوش‌باش (تیپ ۷)، میانجی (تیپ ۹) امدادگر (تیپ ۲) ناظر (تیپ ۵) تیپ‌های شبیه؛ ولی غیرمرتبط تیپ‌های بسیار شبیه: کمال‌گرا (تیپ ۱) رمانتیک (تیپ ۴) شکاک - پرسشگر (تیپ ۶).

در تیپ ۸ شاهدیم که شخصیت‌ها به اصلی بنیادین در ابتدای زیستشان معتقدند که رفته‌رفته این اصل بنیادین معصومیت از میان می‌رود و جایگزین آن قدرت و اقتدار و زندگی با روش جنگل می‌شود. راهبرد تیپ ۸ برای دسترسی محافظت از خود و دیگران این است که همواره به دیگران آسیب بزند تا خود را به خواسته‌هایش برساند. (ر.ک؛ ریسو و هادسون، ۱۳۹۱: ۱۴۵ و Wright, ۱۹۹۷: ۴؛ سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۳۰ - ۲۳۱). این نکته‌ای است که در رهامی به‌عنوان تیپ ۸ در رمان بازی آخر بانو نیز شاهد آن بودیم. یوسف نیز در این داستان به دختری بی‌گناه تنها به دلیل اینکه در روزگاری معصومیت خودش را با اشتباه خانواده این دختر نسبت به تلاش در عدم رسیدن او به دختر مورد علاقه‌اش از دست داده است، در نتیجه رودابه را قربانی می‌کند تا احساس قدرت کند و راهبرد وی این است که یا همه یا هیچ چیز. این نکات همه در خصوص تیپ شخصیتی شماره ۸ انیاگرام صدق می‌کند. استراتژی یا همه یا هیچ. در واقع نوعی عقده درونی در یوسف به وجود آمده است که تنها با تجاوز به رودابه است که وی را به مسیر موردنظر پیش می‌برد. عقده‌ای که به وی می‌گوید حال که معصومیت از دست رفته می‌باید به نوعی احترام را از طریق قدرت به دست بیاوری.

این تیپ هر کاری می‌کند برای اجتناب از: ضعیف و آسیب‌پذیر و نامصمم یا وابسته بودن؛ از دست دادن احترام مردمی که به آن‌ها احترام می‌گذارند (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۲۳۲؛ ریسو و هادسون، ۱۳۹۱:

۱۴۸). قدرت و توانائی‌های یوسف در حالت سالم شامل شجاعت، استقامت و انصاف قاطعیت و محافظت از دیگران و حمایت از آن‌ها، پافشاری بر خواست‌های خود. رفتار دوستانه گشاده‌دستی و علو‌طبع، انرژی بخشیدن به دیگران. استرس و خشم در رفتن به سمت ناسالم: چه چیزی باعث استرس یوسف می‌شود: ناتوانی در جبران بی‌عدالتی‌ها (و همین نکته است که وی را به تجاوز می‌کشاند تا بی‌عدالتی را جبران کند) اجبار در کنترل شیوه عمل خود (که رویارویی و ستیز است و مشکلی که در این زمینه دارد؛ کار مداوم و انکار خستگی و درد).

۳-۲-۳- احسان: تیپ شماره ۴

تیپ چهار هیجان عاطفی: غبطه خوردن عدم انعطاف فکری: مالیخولیا/ جنسی: رقابت و اجتماعی: شرم/ بقا: لاابالی: بی‌توجه به سلامت خود. (ریسو، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸). تیپ‌های مرتبط: همسایه‌ها: توفیق‌طلب (تیپ ۳) ناظر (تیپ ۵) تیب امن تیب کمال‌گرا (تیپ ۱) تیپ استرسی (امدادگر، تیپ ۲) تیپ‌های شبیه؛ ولی غیر مرتبط: شکاک پرسشگر (تیپ ۶) میانجی (تیپ ۴/ خوش‌باش (تیپ ۷).
خصوصیات پایه‌ای این تیپ: به علت اتخاذ راهبرد احساسی وی، آنچه در مورد گذشته و آینده جالب است مهم می‌باشد و توجه وی معطوف است به: آنچه آرزوی آن را دارد؛ ولی وجود ندارد و یا دور از دسترس است و وی بدون آن، تنها است. چیزی که احساسی زیبایی وی را ارضا می‌کند و معنای عمیقی دارد. (سررشته‌داری، ۱۳۹۳: ۳۵). در داستان می‌بینیم که آنچه برای احسان اهمیت دارد، رودابه است. در نبود وی حاضر است دست به هر کار بزند و انتخاب‌هایی داشته باشد که وی را به مسیرهایی کاملاً متفاوت نسبت به انتخاب‌های پیشین ببرد.

پیش از این در خصوص تیپ شخصیتی شماره ۴ در داستان *بازی آخر بانو* نکاتی ارائه کرده‌ایم. در واقع این تیپ شخصیتی در وضعیت سالم خود کاملاً خودآگاه است و به احساسات خود واقف؛ اما در حالت ناسالم آرزوی یک شریک عاطفی ایده‌آل را می‌پروراند و به کمال‌گرایی نزدیک می‌شود. در خود غرق می‌شود و خجالتی و دستپاچه است. در حالت ناسالم و زمانی که رؤیاهای وی ناکام شوند در تلاش است تا از دیگران دور شود تا تصویری که از خود دارد باقی بماند و این نکته در خصوص احسان با رفتن وی به جبهه و دور شدن از محیط گذشته تحقق می‌یابد. این تیپ شخصیتی در این حالت کمک‌ها را می‌راند و در تلاش است همواره خود را در قالب یک چیز زیبا بیان کند تا بتواند از احساسات خود محافظت کند. احسان پس از پس زده شدن از سوی رودابه به دلیل حفظ احساساتش (و البته تنبیه سایرین)، مسیری متفاوت در پیش می‌گیرد و این برهه‌های ناسالم را طی می‌کند:

«آیا واقعاً احسان برای ادب کردن او به جبهه رفته بود؟» «آیا همان‌طور که بارها گفته بود این وظیفه ملی و میهنی همه جوانان بود؟» «احسان با این انتخابش چه پیامی برای او فرستاده بود؟» «بسوز دختر لجباز، بسوز، تو با آن حرکت نسنجیده عشقت را میان آتش افکندی.» «پیشیمان باش رودابه، تو فقط مرا از خودت دور نکردی، از زندگی دور کردی.» «من هدف مهمتری را برگزیدم، من برای دفاع از میهنم می‌روم، من میهنم را به تو ترجیح می‌دهم.» «من کشته می‌شوم رودابه و تو همه عمر احساس ندامت خواهی کرد، زندگی برای تو حرام خواهد شد.» «تو با التماس مرا برخواهی گرداند و عذرخواهی خواست و طلب بخشش خواهی کرد.» «برای من زندگی بدون تو هیچ معنایی ندارد» (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۷۷-۷۶).

دیگر شخصیت‌های فرعی را می‌توان چنین طبقه‌بندی کرد:

۳-۲-۴- خواهران رودابه ۹

خصوصیات خواهران رودابه: سنتی، ضعیف، غرغرو، پاینده به شئون و آبرو. این شخصیت‌ها بسیار فرعی هستند و در داستان نقش‌هایی کوتاه به عهده می‌گیرند. در نگاهی کوتاه به رفتارهای خواهران رودابه به خوبی متوجه تفاوت روحیه این شخصیت‌ها با رودابه می‌شویم. این شخصیت‌ها از وضعیت و موقعیت خانوادگی فراتر نرفته و همواره به حفظ آبرو، خرافات و تفکرات سنتی - خانوادگی معتقد هستند. شخصیت‌هایی که در جایگاه خواهری بسیار وفادار، مهربان و البته مبادی حفظ شئون که از تلاش خود در جهت پایمال‌نشدن رسم و رسومات خانوادگی دوری نمی‌کنند. این شخصیت‌های زن در داستان‌های سلیمانی بسیار عادی هستند و همواره در اطراف شخصیت‌های محوری و در جهت نمایش تفاوت رشد و کمال آن‌ها با هم حضور می‌یابند.

تیپ شماره ۹ مطابق با روحیات این خواهرانی است که همه به یک صورت می‌اندیشند و به یک صورت رفتار می‌کنند و نویسنده چندان هم وارد ویژگی‌های دقیق آن‌ها نشده است. آن‌ها برای راحتی و تعلق خاطر با جامعه یکدست می‌شوند. تیپ ۹ هر کوششی انجام می‌دهد برای: حساس بودن نسبت به دیگران و سعی در ارضای آن‌ها، راحت و آشنا نگاه داشتن زندگی، حفظ یک شیوه عمل یکنواخت برای قابل پیش‌بینی نگاه داشتن زندگی، حفظ سکوت و آرامش، کنترل خشم. انجام کارهای جزئی و راحت در عوض کارهای مهمتر و پر زحمت. از سویی اجتناب می‌کنند از: برخورد و مشاجره، احساس ناراحتی کردن. قدرت و توانایی‌های تیپ ۹ شامل حمایت از دیگران مسئولیت‌پذیری، راسخ بودن. سازش و همراهی است (سررشته‌داری، ۲۵۴-۲۵۵).

در راستای اثبات این موارد می‌توان این شواهد را ارائه داد. خواهران که غالباً با همین نام در داستان شناخته می‌شوند از هرگونه تشنجی دوری می‌کنند و تلاش دارند خانواده را نیز دور نگهدارند، آن‌ها همواره با جامعه یکدست هستند:

«فرانک و سیندخت از در اتاق رودابه و تهمینه تکان نمی‌خوردند. ... خواهرها خیلی زود متوجه شدند باید رودابه را از چشم کنکاو مردم دور نگه دارند، چون طاقت دلسوزی‌های ریاکارانه و ترحم‌های فضل‌فروشانه آن‌ها را نداشتند. نوبت به نوبت دم در اتاق کشیک می‌دادند و به هیچ‌کس اجازه ورود نمی‌دادند (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۱۲۶).

«غروب روز هفتم خواهرها بر سر بردن رودابه سر خاک، با بزرگترهای فامیل جرّ و بحث کردند و پیروز شدند. نمی‌خواستند خواهرشان رسوای عام و خاص و انگشت‌نما بشود. فرانک با رودابه در خانه درندشت دایی برزو ماند و تهمینه برنامه‌ریزی کرد که بعد از بازگشت از سر خاک، رودابه را به خانه‌شان ببرند (همان: ۱۲۶).

۳-۲-۵- رعنا مادر رودابه: تیپ شماره ۵

خصوصیات شخصیتی: تابع سنت‌ها، تابع آبرو، تقدس مردانگی، خرافاتی، بی‌حوصله. تقریباً تمامی زنان داستان این ویژگی‌ها را یدک می‌کشند. می‌توان گفت مادر رودابه یک ناظر مشاهده‌گر (تیپ ۵) کامل است. وی از لحاظ عاطفی از دیگران فاصله می‌گیرد. از حریم خصوصی خودش محافظت می‌کند و درگیر دیگران نمی‌شود. در حالت سالم‌اش یک تصمیم‌گیرنده عالی، روشنفکر برج عاج‌نشین و کاهن ریاضت‌کش است. ویژگی‌های مهم تیپ شماره ۵ در حالت‌های سالم و ناسالم به این شرح است: نظارت از فاصله دور، یادگرفتن تمام اطلاعات مربوط به یک موضوع، تفکر و تحلیل از پیش، کاهش و تضعیف احساسات، خودکفائی پا پس کشیدن از جمع، صرفه‌جوئی، احساسات قوی، به‌خصوص ترس. مطلع بودن، باملاحظه بودن، آرامش در زمان بحران، قابل اتکاء بودن، ستایش‌سازگی. ناتوانی در حفظ حریم خصوصی خود، فرسودگی، داشتن نیازها و آرزوها و خواسته‌هایی که باعث وابستگی به دیگران می‌شود، باعث استرس تیپ ۵ می‌شود. در شواهد زیر می‌توان این تیپ شخصیتی را به وضوح دید:

«خانم رعنا گریه کرد و شیرش را حرامش کرد که مایه دقش بوده و هست» (همان: ۹).

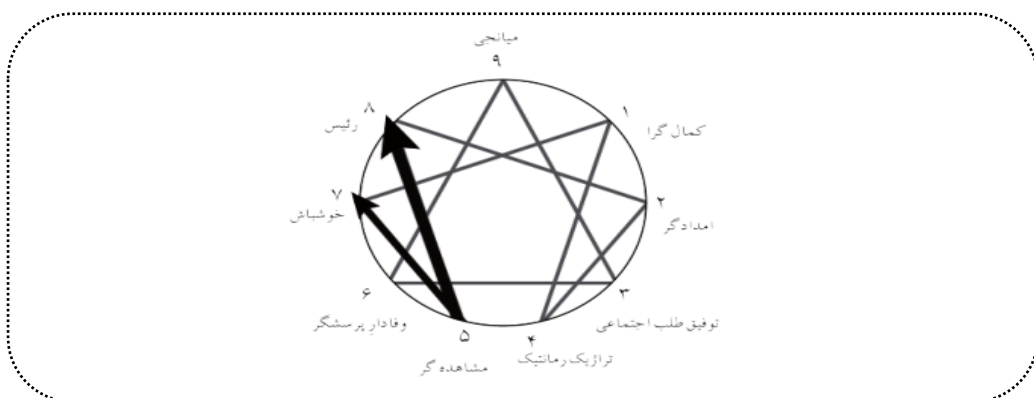
«خانم رعنا همان اول کار شیرش را حرامش کرد و گذاشت هر غلطی می‌خواهد بکند»

(همان: ۱۹).

خانم رعنا از توقع‌ها دوری می‌کند و در تلاش است تا احساس بی‌کفایتی نداشته باشد. از احساسات فراری است و در تلاش است تا حریم خصوصی‌اش را کاملاً حفظ کند:

«در دوره‌ای که رودابه عطش سیری‌ناپذیری برای جلب توجه داشت، خانم رعنا به او بی‌محلی می‌کرد. رودابه در مدرسه راهنمایی پروین اعتصامی گوران آتش می‌سوزاند، ماهی نبود که پدر و مادرش را نخواهند. خانم رعنا در هر بازگشت از مدرسه به‌جای توییح رودابه، به لطفعلی‌خان حمله می‌کرد و او را مسبب همه این بی‌آبرویی‌ها می‌دانست» (همان: ۵۰).

«مادرش گفت او همیشه مایه رنج بوده و از هنگام تولدش، آب خوش از گلویشان پایین نرفته است. لطفعلی‌خان خانه نبود، خانقاه بود. خانم رعنا کلمه خانقاه را کشید و مایه‌ای از تمسخر به آن داد. رودابه خوب می‌دانست مادرش این طوری می‌خواهد او و پدرش را یکجا خار و خفیف کند» (همان: ۹۰).

شکل ۹. رعنا، تیپ شماره ۵، حالت امن (مسیر انجام شخصیت) با بردار پهن و حالت تحت فشار عصبی (مسیر فرو پاشی شخصیت) با بردار باریک نشان داده شده است (منبع یافته‌های پژوهش).

۳- نتیجه‌گیری

در این پژوهش نظریه انیاگرام درباره شخصیت‌های داستان‌های دهه ۸۰ بلقیس سلیمانی منطبق شد. بلقیس سلیمانی شخصیت‌هایش از لابه‌لای عموم مردم و با عامی‌ترین حالت ممکن انتخاب می‌کند. به میان آن‌ها می‌رود و در روح و ذهن آن‌ها نفوذ می‌کند. انتخاب کرمان و شهرهای آن به وی این امکان را می‌دهد که به راحت‌ترین شکل ممکن شخصیت‌هایی از طبقات مختلف را انتخاب کند که غالب خوانندگان با آن‌ها هم‌ذات‌پنداری کنند در نتیجه به‌خوبی می‌توان داستان‌های وی را در این فضا به

بحث نشانند و وارد حیطه‌های روان‌شناسی کرد.

نکته حائز اهمیت در پژوهش حاضر این است که تمامی تیپ‌های شخصیتی در داستان‌ها را نمی‌توان با این نظریه تطبیق داد؛ زیرا این نظریه به جوانب مختلف روحی و روانی و نیز درون‌فکنی‌ها و برون‌گرایی‌ها توجه دارد و در نتیجه شخصیت‌هایی را می‌توان با آن تطبیق داد که نویسنده از همه جوانب به آن پرداخته و نکات قابل تأملی از کنش‌ها و واکنش‌ها و حوادث کودکی و بزرگ‌سالی وی ارائه داده باشد.

از سوی دیگر، می‌توان به صراحت گفت تمامی تیپ‌های شخصیتی مورد توجه بلقیس سلیمانی بوده است؛ زیرا همان‌طور که گفتیم وی از طبقات فرودست یا متوسط جامعه و در عامی‌ترین شکل ممکن به انتخاب دست می‌زند و در نتیجه انواع تیپ و شخصیت‌ها را در داستان‌های وی می‌توان دید. در ابتدا به نظر می‌رسد شاید با توجه به اینکه وی در صدد نمایش دادن مشکلات زنان جامعه است، به تیپ‌های مهرطلب بیشتر توجه داشته باشد؛ اما چنین نیست و غالب تیپ‌های انیاگرام دیده شد.

زنان داستان: تیپ‌های ۴ (غمگین)، ۸ (رئیس)، ۷ (خوش‌باش)، تیپ ۵ (مشاهده‌گر)، تیپ ۹ (میانجی)، تیپ ۶ (وفادار پرسشگر) و (مشاهده‌گر)، ۲ (امداد‌گر).

مردان داستان‌های وی تیپ‌های ۱ (کمال‌گرا)، ۸ (رئیس)، ۲ (امداد‌گر)، ۴ (غمگین) را به خود اختصاص داده‌اند. در نتیجه می‌توان به وضوح ورود شخصیت‌های زن بسیار در داستان و پردازش شخصیت‌های آنان را مشاهده کرد. می‌توان گفت دهه ۸۰، بلقیس سلیمانی داستان‌هایی را به رشته قلم کشانده است که در تلاش برای نمایش تیپ‌هایی مختلف از زنان بوده است. تیپ‌هایی که در تمامی ویژگی‌های روانی (انیاگرام) خود به سمت وسوی خواسته‌های اجتماعی کشانده می‌شوند.

سلیمانی در تلاش است تا با ورود به پیچ‌وخم‌های روحی - روانی این شخصیت‌ها، مصائب و دردهای اجتماعی را فریاد کند. شخصیت‌پردازی‌های وی دقیق و در راستای این موضع طراحی شده‌اند. تمامی خطوطی که وی دنبال می‌کند، نقل قول‌ها، کنش‌ها و واکنش‌هایی که شخصیت‌های فرعی بر سر راه شخصیت‌های محوری رقم می‌زنند در این جهت طراحی شده‌اند تا زوایای تاریک و مبهم شخصیت‌ها شناسایی شده و هدف داستان و چالش مورد نظر نویسنده محقق گردد. در نتیجه روشن است که سلیمانی به ابعاد روانی شخصیت‌های خود نظر عمیقی داشته و دارد. در داستان دوم با هدف و چالشی اجتماعی بر سر راه شخصیت‌ها مواجه‌ایم، چالشی اجتماعی که روح و روان تمامی شخصیت‌ها را با بحران‌های مختلف مواجه می‌کند و مسیر داستانی را شکل می‌بخشد. این شخصیت‌ها را می‌توان در

انیاگرام پیاده کرد؛ اما نکته مهم این است که غالباً شخصیت‌های محوری هستند که می‌توانند به وضوح نظریه انیاگرام را نمایان سازند. شخصیت‌ها وارد داستان می‌شوند، غالباً به وسیله وضعیت زندگی شخصیت محوری به چالش کشیده می‌شوند تا ویژگی‌های شخصیتی آنان روشن شود و در ادامه، هدف موردنظر نویسنده از ورود آنان به روند داستان را اجرا کنند. نکته نهایی اینکه تنها در شخصیت‌های محوری است که می‌توان چالش‌های روانی شخصیت‌ها را به روشنی دریافت و در شخصیت‌های فرعی نویسنده شخصیت‌ها را غالباً به جهت بیان انتقادی اجتماعی به یک بازی وارد و پس از آن خارج می‌کند.

کتابنامه

آدلر، آلفرد. (۱۳۷۹) *شناخت طبیعت انسان از دیدگاه روان‌شناسی*. ترجمه طاهره جواهرساز. تهران: انتشارات رشد.

پالمر، هلن. (۱۳۹۰) *انیاگرام - شخصیت‌شناسی در گار و زندگی*. ترجمه احسان الوندی. تهران: انتشارات رسا. پاینده، حسین. (۱۳۹۲) *گشودن رمان*. تهران: انتشارات مروارید.

جی تولان، مایکل. (۱۳۸۳) *درآمدی نقادانه و زبان شناختی بر روایت*. ترجمه ابوالفضل حری. تهران: انتشارات بنیاد سینمایی فارابی.

حاتمی، سعید؛ برکات، فاطمه. (۱۳۹۵) «تحلیل شخصیت‌های اصلی در ده داستان کوتاه صادق هدایت بر مبنای نظریه مزلو»، *مجله مطالعات ایرانی*، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. شماره ۲۹. حسینیان، سیمین و دیگران. (۱۳۹۱) «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون تیپ‌های شخصیتی نه‌گانه انیاگرام». *فصل‌نامه مشاوره شغلی و سازمانی*، شماره ۱۲، صص ۱۲۵-۱۴۴.

حسینیان، سیمین و همکاران. (۱۳۹۱) «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون تیپ‌های شخصیتی نه‌گانه انیاگرام». *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*، دوره ۴، شماره ۱۲: ۱۴۴-۱۲۵.

دارابی، جعفر. (۱۳۸۸) *نظریه‌های روان‌شناسی شخصیت*. تهران: آبیژ.

دانیلز، دیوید ال و پرایس ویرجینیا. (۱۳۹۳) *شخصیت‌شناسی (انیاگرام)*. ترجمه نیما سیدمحمدی. تهران: نشر ارسباران.

دقیقیان، پروین. (۱۳۹۰) *روان‌شناسی تیپ‌های شخصیتی نه‌گانه*. تهران: نشر آشیانه.

دیچز، دیوید. (۱۳۳۵) *شیوه‌های نقد ادبی*. ترجمه غلامحسین یوسفی و محمدتقی صدقیانی. تهران: انتشارات محمدعلی علمی.

رضایی، بیتا؛ گرجی، مصطفی؛ کوپا، فاطمه؛ شریفیان، مهدی. (۱۳۹۶) «تحلیل روان‌شناختی تیپ شخصیتی پادشاه در داستان پادشاه و کنیزک بر مبنای الگوی انیاگرام». متن پژوهی ادبی، شماره ۷۱.

ریسو، دان، ریچارد. (۱۳۹۱) *خصوصیات شخصیت خود را کشف کنید*. ترجمه ایرج صابری و فرهاد شیخ‌الاسلامی. تهران: انتشارات پیک بهار.

ریسو، دان ریچارد؛ هادسون، راس. (۱۳۹۱) *انیاگرام: دریچه‌ای به فراسوی شخصیت*. ترجمه وجیه‌اله گلنواز و مسعود حسین چاری. تهران: کتاب ارجمند.

سپهریان آذر، فیروزه؛ فتاحی، امید. (۱۳۹۱) «اثربخشی آموزش تیپ‌های شخصیت انیاگرام بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان». *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، دوره جدید، شماره ۲۹، صص ۱۰-۴۰.

سررشته‌داری، مهدی. (۱۳۹۵) *انیاگرام، تیپ‌شناسی نه‌گانه شخصیت*. تهران: انتشارات مهراندیش.

سلیمانی، بلقیس. (۱۳۸۸) *به هادس خوش آمدید*. تهران: انتشارات چشمه.

سلیمانی، بلقیس. (۱۳۹۷) *بازی آخر بانو*. تهران: انتشارات ققنوس.

شفیعی، زاهد؛ پورکیانی، مسعود؛ امیری، افلاطون. (۱۳۹۵) «بررسی ارتباط انواع شخصیت‌های انیاگرام با نظریه انگیزش»، *فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی*، شماره ۴.

صادقی، لیلا. (۱۳۹۳) *نشانه‌شناسی و نقد ادبیات داستانی معاصر*. تهران: انتشارات سخن.

صرفی، محمدرضا؛ مدبری، محمود؛ علی‌نژاد، ملیحه. (۱۳۹۶) «تحلیل و بررسی انواع موتیف و کارکردهای آن در آثار بلقیس سلیمانی»، *مجله ادب و زبان*، دوره ۲۰ شماره ۴۱.

طایفی، شیرزاد؛ شیخ‌مونس، حوریه؛ مقدسی، آلاء. (۱۳۹۱) «تحلیل شخصیت زن در آثار بلقیس سلیمانی». پایان‌نامه؛ دانشگاه علامه طباطبائی، *دانشکده زبان و ادبیات فارسی*.

عسگری حسنگلو، عسگر. (۱۳۹۴) *جامعه‌شناسی رمان فارسی*. تهران: انتشارات نگاه.

فکوهی، ناصر. (۱۳۸۱) *تاریخ اندیشه‌ها و نظریات انسان‌شناسی*. تهران: نی.

گرجی، مصطفی؛ کوپا، فاطمه؛ رضایی، بیتا. (۱۳۹۶) «بررسی و تحلیل شخصیت‌های اصلی داستان‌های مثنوی بر اساس الگوی انیاگرام». پایان‌نامه؛ *دانشگاه پیام نور واحد تحصیلات تکمیلی*.

میرصادقی، جمال. (۱۳۷۶) *عناصر داستان*. تهران: سخن.

ولک، رنه؛ وارن، آوستن. (۱۳۷۳) *نظریه ادبیات*. ترجمه ضیاء موحد و پرویز مهاجر. انتشارات علمی فرهنگی.

References

- Adler, A. (2000). *Knowledge of human nature from the perspective of psychology*, Translated by Tahereh Javahersaz. Tehran: Rushd Publications.
- Palmer, H. (2018). *Anagram-personality in life and life*. Translated by ; Ehsan Alvandi. Tehran: Rasa Publications.
- Payandeh, H. (2012). *Opening the Novel*. Tehran: Morvarid Publications. (In Persian).
- J. Tolan, M. (2013). *A Critical and linguistic approach to narration*, Translated by ; Abolfazl Hari. Tehran: Farabi Cinema Foundation Publications.
- Hatami, S; Barakat, F. (2016) "Analysis of the main characters in ten short stories by Sadegh Hedayat based on Maslow's theory", *Journal of Iranian Studies, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman*. Issue 29. (In Persian).
- Hosseinian, S. and others. (2017). "Investigation of the psychometric characteristics of the Ennagram nine personality types test". *Occupational and Organizational Consulting Quarterly*, No. 12, pp. 125-144. (In Persian).
- Darabi, J., (1999). *Theories of personality psychology*. Tehran: Aizh. (In Persian).
- Risoo, R,D. (2014). *Discover your personality traits*. Translated by Iraj Sabri and Farhad Sheikhu Islami. Tehran: Paik Bahar Publications. (In Persian).
- Daniels, D. and Virginia, P. (2013). *Personality (Enneagram)*. Translated by ; Nima Seyed Mohammadi. Tehran: Arsbaran Publishing.
- Dakhian, P. (2018). *Psychology of nine personality types*. Tehran: Ashianeh Publishing. (In Persian).
- Deitcher, D. (1956). *Methods of Literary Criticism*. Translated by ; Gholam Yousefi, H ; and Sedkiani, M.T. Tehran: Mohammad Ali Elmi Publications. (In Persian).
- Rezaei, Bita; Gorji, Mostafa; Koopa, Fatemeh; Sharifian, Mehdi. (2017) "Psychological analysis of the king's personality type in the story of the king and the handmaid based on the Enneagram model". *Literary Text Research, Shamah* 71. (In Persian).
- Risso, D. and Hudson,R. (2011). *Enneagram: A Window Beyond Personality*. Translated by Wajihullah Golnawaz and Massoud Hasan Chari. Tehran: Esteemed book.

- Sepehrian A., Fatahi, F. and O., (2013). "The effectiveness of teaching Ennagram personality types on students academic adjustment". *Clinical Psychology and Personality*, New Journal, No. 29, pp. 40-10. (In Persian).
- Sarreshtehdari, M. (2015). *Enigram, Nine Personality Typologies*. Tehran: Mehr Andish Publications. (In Persian).
- Sadeghi, L. (2014). *Semiotics and Criticism of Contemporary Fiction*. Tehran: Sokhan Publications. (In Persian).
- Sarafi, M.R.; Modabari, M.; Alinejad, M. (2017) "Analysis and Study of Motif Types and Their Functions in the Works of Belghis Soleimani", *Adab and Zaban Journal*, 20(41). (In Persian).
- Teifi, Sh; Sheikh Monsi, H; Moghaddisi, A. (2012) "Analysis of Female Character in the Works of Belghis Soleimani". Thesis; Allameh Tabatabaei University, Faculty of Persian Language and Literature. (In Persian).
- Asgari Hasanklou, A. (2014). *Sociology of Persian Novel*. Tehran: Negah Publications. (In Persian).
- Volk, R. and Warren, A. (2013). *Theory of Literature*. Translated by Zia Movahhed and Parviz Mohajer. *Scientific and Cultural Publications*.
- Soleimani, B. (2017). *The Lady's Last Game*. Phoenix Publications.
- Soleimani, B. (2009). *Welcome to the incident*. Cheshmeh Publications. (In Persian).
- Shafiei, Z; Pourkiani, M; Amiri, A. (2016) "Investigating the Relationship between Enneagram Personality Types and Motivation Theory", *Quarterly Journal of Organizational Behavior Studies*, No. 4. (In Persian).
- Mir Sadeghi, J. (1997). *Elements of the story*. Tehran: Sokhan.
- Fakuhi, N. (2012). *History of anthropological ideas and theories*. Tehran: Nei.
- Hosseinian, S. et al. (2011). "Investigating the psychometric characteristics of the nine anagram personality types test". *Career and Organizational Counseling Quarterly*, 4(12): 125-144. (In Persian).
- Gorji, M; Koupa, F; Rezaei, B. (2017) "Investigation and Analysis of the Main Characters of the Masnavi Stories Based on the Enneagram Model." Thesis; Payam-e Noor University, Postgraduate Studies Branch.